Wie moeten in de directe gemeentebelastingen bijdragen?

F. A. J. A. H. M. Hengst.

Wie moeten in de directe Gemeente-belastingen bijdragen?

WIE MOETEN IN DE DIRECTE GEMEENTE-BELASTINGEN BIJDRAGEN?

Wie moeten in de directe Gemeente-belastingen bijdragen?

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

M^R. H. J. HAMAKER,

Hoogleeraar in de faculteit der Rechtsgeleerdheid

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,

TEGEN DE BEDENKINGEN DER

FACULTEIT VAN RECHTSGELEERDHEID,

TE VERDEDIGEN

Op den 28sten Juni 1884, des namiddags te 3 uren

DOOR

FERDINAND AUGUSTE JOSEPH ALPHONSE HUBERT MARIE HENGST.

geboren te Boxmeer.

's-Bosch, J. W. ROBIJNS & Co. 1884.

Aan mijne Ouders.

Het is mij eene behoefte bij 't verlaten dezer Universiteit openlijk aan alle Hoogleeraren der Juridische Faculteit mijnen besten dank te brengen voor al datgene, wat ik van en door hen mocht leeren, en voor de talrijke blijken van welwillendheid, van hunne zijde ondervonden.

In 't bijzonder wensch ik u, Hooggel. De Louter *de verzekering te geven mijner oprechte erkentelijkheid.*

Onder uwe leiding mocht ik dit proefschrift samenstellen, en aan raad en hulp van uwe zijde heeft het mij niet ontbroken.

Maar ook u, Hooggel. voorzitters van 't Gezelschap „Antonius Matthaeus" *zij een bijzonder woord van dank*

—

gebracht; de gedachte aan de tallooze genoeglijke avonden, waarop ik in de gelegenheid gesteld werd mij den rijkdom uwer kennis en ervaring ten nutte te maken, zal steeds bij mij een dankbare herinnering levendig houden.

INLEIDING.

De samenstelling, inrichting en bevoegdheid der gemeentebesturen worden door de Wet geregeld; aldus besliste art. 138 der Grondwet van 1848. Drie jaren zouden er echter nog verloopen, voordat aan de verplichting, in dit art. den wetgever opgelegd, voldaan werd. Het was in 't jaar 1851, dat de Nederlandsche gemeenten eene inrichting kregen in overeenstemming met de plaats, die zij, als onderdeelen van den constitutioneelen staat, dienen in te nemen.

Autonomie der gemeenten was het beginsel, dat die wet beheerschte; doch, zoowel de groote Thorbecke, als zij, die de wet mede hielpen tot stand brengen, waren te zeer doordrongen van het waarlijk juiste beginsel,

dat die algeheele vrijheid dikwijls desorganiseerend werkt en den grondslag legt tot den grootsten willekeur, dan dat zij niet tevens de overtuiging hadden, dat die autonomie der onderdeelen hare grenzen moest vinden, en dat wel daar, waar zij gevaar zou kunnen opleveren voor het geheel.

Op dit oogenblik nu heeft elke gemeente het beheer over hare eigene huishouding, en, als noodzakelijk gevolg daarvan, 't recht van begrooting. Inkomsten en uitgaven, dit alles wordt, behoudens het noodige toezicht, door den Gemeenteraad geregeld; niet zóó echter, dat die regeling aan de willekeur van elk gemeentebestuur in 't bijzonder is overgelaten. Integendeel, 't is juist op het stuk van belasting heffen, dat de autonomie der gemeenten bijzonder beperkt is.

In art. 240 der Gemeentewet worden de bronnen aangewezen, waaruit de gemeenten hare inkomsten kunnen putten. Ze kunnen tot dekking der uitgaven beschikken, zegt dit art.:

1° Over ten hoogste vier vijfde gedeelten der opbrengst van de Rijksbelasting op het personeel, in de gemeente geheven;

2° Kunnen ze de volgende belastingen heffen:

a) opcenten op de hoofdsom der grondbelasting;

b) opcenten op de hoofdsom der personeele belas-

ting en andere daarvoor vatbare rijksbelasting, direct naar het vermogen of inkomen geheven, met uitzondering van het patentrecht;

c) hoofdelijke omslagen of andere plaatselijke directe belastingen;

d) eene belasting op honden;

e) eene belasting op tooneelvertooningen of andere openbare vermakelijkheden;

f) de rechten, loonen en andere gelden bedoeld bij art. 238.

Het aantal opcenten op de grondbelasting is in art. 244 beperkt tot 40 voor de gebouwde, tot 10 voor de ongebouwde eigendommen, terwijl art. 247 de heffing der opcenten op de personeele belasting alleen dan toestaat, wanneer de opcenten op de hoofdsom der grondbelasting tot het in art. 242 genoemd cijfer zijn opgevoerd en een hoofdelijke omslag of andere directe belasting wordt geheven, welker opbrengst met het bedrag der te heffen opcenten op de personeele belasting minstens gelijk staat.

Het is niet te verwonderen dat, waar de gemeenten door zoo talrijke beperkingen ten opzichte der andere soorten van belastingen gebonden zijn, de hoofdelijke omslagen eene belangrijke plaats op de gemeentebegrootingen innemen.

Art. 245 van de Gemeentewet geeft een antwoord op de veel besproken vraag: Wie moeten in de directe gemeentebelastingen bijdragen? «Zij, die (behoudens de uitzonderingen) in eene gemeente hun hoofdverblijf houden of er verblijven, zijn belastingschuldigen,» zoo luidt de eerste al. van dit art. Groot is echter 't verschil van gevoelen over de vraag, wat hoofdverblijf wat verblijf is, terwijl de volgende al^s^. tot niet minder moeielijkheden aanleiding geven. Deze moeielijkheden kenbaar te maken en ze zooveel mogelijk toe te lichten, is 't wat ik mij in deze bladzijden heb ten doel gesteld.

HOOFDSTUK I.

't Was in 1865, dat art. 245 Gemeentewet de thans nog bestaande redactie verkreeg. Zoo een, dan is het zeker dit art., dat een hoogst belangrijke geschiedenis achter zich heeft, en 't is mijne overtuiging, dat, wanneer men zal weten waarom de tegenwoordige redactie werd aangenomen, wanneer men zal kennis dragen van de omstandigheden, die aan hare geboorte voorafgingen en ze veroorzaakten, dat men dan talrijke schreden zal zijn genaderd tot het standpunt, vanwaar eene juiste beoordeeling mogelijk wordt.

Daarom wensch ik, alvorens tot de behandeling van het art. zelve over te gaan, een kort overzicht te geven van zijne geschiedenis.

Toen onze Gemeentewet in 1851 tot stand kwam,

was art. 245 geformuleerd als volgt:

«In de hoofdelijke omslagen of andere plaatselijke directe belastingen worden uitsluitend de inwoners der gemeente aangeslagen.

Daarin wordt over een dienstjaar

door hem, die niet dat geheele jaar in de gemeente verbleef, slechts voor zooveel twaalfden gedeeld, als hij maanden in de gemeente heeft vertoefd;

door hem, die geene drie maanden van dat jaar in de gemeente verbleef, niet bijgedragen.

Gedeelten van maanden worden voor geheele gehouden.»

De Mem. v. toelichting verklaarde de beteekenis van de woorden der eerste al. nog nader door te bepalen, dat door de inwoners eener gemeente alleen verstaan werden: 1° de ingezetenen, en 2° zij, die in de gemeente verblijven. Hierdoor nu werd de vraag door de Comm. van Rapp. gedaan, of n. l. onder inwoners ook diegene verstaan worden, die slechts in eene gemeente verblijf houden, tamelijk overbodig; en toch in de Mem. van beantwoording van 't verslag dier Commissie vindt men nogmaals die vraag bevestigend beantwoord.

Verder wordt in de gewisselde stukken niets gevonden, dat van belang kan worden geacht voor de interpretatie van het art.

Op den 29sten Juni 1851 trad de Gemeentewet en

dus ook art. 245, zooals het toen luidde, in werking, en zeer spoedig moest men ervaren, dat de bepalingen vooral van de eerste al. van dit art. voor verschillende uitlegging vatbaar waren.

Er waren er toch die meenden, dat het woord «inwoners» in de eerste al., en het woord «verbleef» in de andere zinsnede dezelfde beteekenis hadden, terwijl van dezen sommigen van oordeel waren, dat bij de toepassing van dit art. alleen moest in aanmerking komen, de vraag «waar, en hoelang heeft de belastingschuldige persoonlijk verblijf gehouden?» en anderen meenden, dat men enkel had rekening te houden met het domicilie, zooals dat in het Burgerlijk Wetboek voorkomt. Derden daarentegen namen het art. in den letterlijken zin op, en waren van oordeel, dat de inwoners eener gemeente (i. e. zij, die hun domicilie in eene gemeente hebben) voor het geheele jaar moesten betalen, terwijl die zelfde personen, daar, waar zij meer dan 3 maanden vertoefden of verbleven, bovendien nog in de plaatselijke directe belastingen moesten bijdragen.

Deze verschillende opvattingen, gaven zooals van zelfs spreekt, tot tallooze moeielijkheden aanleiding, zelfs zoo, dat het in 't jaar 1864 der regeering noodzakelijk toescheen, vooral met het oog op deze zoo zeer kwestieuse woorden, het art. eene verandering te doen ondergaan.

Het nieuw geformuleerd artikel, zooals het bij koninklijke boodschap van 14 Jan. 1865 der Tweede Kamer ter overweging werd aangeboden, was van den volgenden inhoud:

«In de hoofdelijke omslagen of andere directe plaatselijke belastingen worden uitsluitend aangeslagen zij, die in de gemeente hunne woonplaats hebben en zij, die er verblijf houden.

Daarin wordt over een dienstjaar

door hem, die dat geheele jaar in de gemeente woonde of verbleef slechts voor zooveel twaalfden gedeeld, als hij maanden in de gemeente heeft gewoond of vertoefd; gedeelten van maanden voor geheele te rekenen;

door hem, die geen 3 maanden van dat jaar in de gemeente woonde of verbleef, niet bijgedragen.»

De Mem. van toelichting op dit art. maakte het niet veel duidelijker; alleen bleek, dat het denkbeeld, dubbele aanslag, i. e. aanslag voor het geheele jaar in de woonplaats, en bovendien aanslag voor den tijd dat men buiten zijne woonplaats verblijf hield, gehuldigd werd.

Uit 't voorloopig verslag der Comm. van Rapporteurs is ook niets anders op te maken, dan 1° dat men het in de afdeelingen niet eens was omtrent de wenschelijkheid van de dubbele aanslagen, en 2° dat men gaarne geweten had, wat hier moest verstaan worden onder

«inwoners» en wat wel de juiste zin was van «verblijven», en 3° dat in de afdeelingen gevraagd was, hoe de aanslag van minderjarigen en curandi zou geregeld worden.

Hoe dit zij, op dit verslag volgde geen antwoord, en het ontwerp kwam in het zittingsjaar 1863/64 niet meer in behandeling, en, toen in 1865 over een nieuw ontwerp van dit art. zou beraadslaagd worden, was het geheel en al van gedaante veranderd.

Het art., zooals het in 1863 werd voorgesteld, was m. i. vrij duidelijk. Het juridisch begrip «woonplaats» stond, en dat wel volgens de verklaring des ministers, tegenover het feitelijke begrip «verblijven», en waar iemand zijne woonplaats had, dit moest worden uitgemaakt, door de toepassing der bepalingen van het Burgerlijk Wetboek.

Hoe duidelijk dit art. ook was, toch schijnt het mij toe, niet aanbevelenswaardig te zijn. Vooreerst was er voor ontduiking der belastingen een ruim veld open gelaten — verandering van woonplaats was gemakkelijk te nemen en zoodoende konden de meer gegoeden, die en een zomer- en een winterverblijf hadden, zeer gemakkelijk voor eenige maanden, misschien voor het geheele jaar eene belasting ontduiken, die zij toch even als elk ander verplicht waren te betalen.

Bovendien, was in dit art. de mogelijkheid open ge-

laten om alle minderjarigen en curandi, die niet verbleven op de plaats, waar hun voogd of Curator woonde, aan te slaan:

1° op de plaats, waar zij wettelijk woonden;

2°. op de plaats, waar zij feitelijk verbleven.

Vooral het eerste bezwaar was het, dat de regeering er toe leidde, art. 245 voor te stellen in den tegenwoordigen vorm. Wie inwoners waren werd vroeger door de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek uitgemaakt — met dit beginsel werd gebroken, en men trachtte dit in de eerste plaats duidelijk te maken door «woonplaats hebben» te veranderen in «hoofdverblijf houden», en 2° door aan het art. eene nieuwe alinea toe te voegen, waarin uitdrukkelijk wordt verklaard, dat: «het houden van hoofdverblijf niet enkel naar de bepalingen van het burgerlijk wetboek zal worden beoordeeld, maar dat dit uit de omstandigheden moet worden opgemaakt.»

In 1865 echter werd dit art., en dat weer in denzelfden vorm als in 't vorige jaar, der Kamer ter overweging aangeboden. De Comm. van Rapp. bracht wederom verslag uit, en dezelfde vragen, die het vorige jaar gedaan waren, vindt men ook in dit verslag terug.

Men wenschte, dat duidelijker zou worden geformuleerd, dat onder «wonen» moest verstaan worden «domicilie hebben», dat nader omschreven werd, wat het is

op eene plaats «verblijven», en tevens verlangde men nog inlichtingen omtrent de regeling van den aanslag der minderjarigen en curandi.

«Wonen», zoo àntwoordde hierop de minister, «is een juridisch begrip geregeld in art. 74 en vlg. van het Burgerlijk Wetboek; «verblijven» daarentegen is een feit, in ieder voorkomend geval naar de omstandigheden te beoordeelen. Hoe kan de wet hieromtrent iets anders bepalen dan zij reeds doet?» En verder: «Minderjarigen en curandi behooren in den persoon van hunnen voogd of curator te worden aangeslagen daar zij bij dezen hun wettig domicilie hebben.»[1])

In het eindverslag werd verder het voorstel gedaan, de volgende zinsnede aan het art. toe te voegen:

«Voor hem, die wegens de waarneming van eene openbare betrekking in eene gemeente buiten zijne woonplaats tijdelijk verblijf houdt, in die gemeente niet bijgedragen», en de regeering nam dit voorstel over. Aldus geformuleerd zou het art. in beraadslaging komen — doch voor dit plaats had, werd bij eene nota van wijziging den leden der

---

[1]) Bij 't weergeven dezer woorden, waarop ik later denk terug te komen, wensch ik vooral de aandacht te vestigen op de omstandigheid, dat ze geschreven werden ter toelichting van het art. zoo als het oorspronkelijk werd voorgesteld. Ze kunnen dus onmogelijk worden gebruikt ter verklaring van het thans bestaande, dat zoo principieele wijzigingen heeft ondergaan.

Staten Generaal toegezonden, art. 245 geformuleerd zooals het thans in de Gemeentewet wordt gevonden.

Op den 29sten Mei nu kwam dit zooveel besproken art. in beraadslaging.

De heer de Laat de Kanter, de eerste, die over dit art. als spreker optreedt, ziet eene groote verbetering in de toevoeging van de laatste alinea, omdat nu voortaan het wettelijk bewijs, hetwelk door de verklaring in art. 76 bedoeld, wordt geleverd, niet meer zal gelden voor de toepassing van het nieuwe art.; maar tevens vindt hij het hoofdgebrek van dit art. ook in deze eerste al., omdat daar niet is vastgesteld, wat moet geschieden, indien de omstandigheden het onmogelijk maakten te beoordeelen, waar iemand zijn hoofdverblijf hield. Aan dit bezwaar, zoo meende hij, moest men te gemoet komen, en daarom was het, dat hij een amendement voorstelde van den volgende inhoud: «Bij afwisselend verblijf, in meer dan eene gemeente wordt, zoolang niet het tegendeel bewezen is, het hoofdverblijf geacht in de meest bevolkte dier gemeenten gevestigd te zijn.» Dit amendement kwam in beraadslaging en eindelijk in stemming, doch werd met 68 tegen 3 stemmen verworpen.

De Heer van Asch van Wijck, die verder het woord voerde, vond de woorden van het art. duidelijk en toch, hij schijnt het nog noodzakelijk te hebben geacht, nadere

inlichtingen te vragen. «Wij hebben,» zoo sprak hij, eene nadere wijziging van het art. van de regeering ontvangen. In die wijziging zijn de woorden woon-«plaats hebben» veranderd in «hoofdverblijf houden.» Nu is mijne vraag: Wordt daardoor iets anders verstaan, of blijft niettegenstaande deze verandering van uitdrukking ook ten aanzien van het hoofdverblijf van toepassing, hetgeen de regeering in de Mem. van beantwoording met betrekking tot woonplaats heeft gezegd: «Het wonen is een juridisch begrip geregeld in art. 74 en vlg. van het Burgerlijk Wetboek.» Indien dit nu zoo is, dan vraag ik, waartoe strekt de bijvoeging der laatste al.? Is het de bedoeling door deze bepaling te derogeeren aan de regelen van het Burgerlijk Wetboek?

Met betrekking tot de 4de zinsnede der wijziging heb ik ook eene afwijking bespeurd met het oorspronkelijk voorstel der regeering. Daarin stond «woonde of verbleef» en nu is alleen gesteld «verbleef». Slaat dat woord nu alleen op het verblijf, zooals dit in de vorige zinsnede wordt onderscheiden van hoofdverblijf?»

Het komt mij voor, dat de Heer van Asch van Wijck zeer goed inzag tot welke moeielijkheden het art., zooals het thans geredigeerd werd, kon aanleiding geven, en dat zijne vragen met het daarop volgend antwoord van den heer Thorbecke in ruime mate licht verspreiden over den zin,

die aan de woorden van art. 245 moet worden gegeven.

De Heer Thorbecke, die na den Hr. v. Asch v. Wijck aan 't woord kwam, begon met uiteen te zetten de reden, waarom hij die nota van wijziging had noodzakelijk geacht, en met den hem eigenaardigen tact wist hij in die motiveering voor een gedeelte den heer v. A. v. W. te beantwoorden.

«Ik ben», zoo zeide de Hr. Thorbecke, «tot het voorstellen van deze wijziging van een groot belang geleid door een bericht, dat mij nieuw was, en dat ik eerst onlangs vernam, namelijk dat niet zeldzaam iemand, die zijn hoofdverblijf heeft in eene stad en gedurende vijf, zes, zeven maanden een verblijf ten platte lande wil betrekken, zich laat afschrijven van de lijst der ingezetenen in de gemeente, waar hij woont, om zich te laten overbrengen op de lijst van de ingezetenen der gemeente, waar hij tijdelijk verblijf neemt.

Op zoo iets was ik niet voorbereid; maar nu dient boven allen twijfel te worden gesteld hetgeen in mijn geest steeds het beginsel van de gemeentewet was: in de plaats, waar het hoofdverblijf is gevestigd, betaalt men steeds de lasten.

Men moet niet langer door het doen van dergelijke verklaringen (h. s. de verkl. bedoeld bij art. 76 B. W.) het middel in de hand hebben om zich aan de wet te onttrekken.

Hoofdverblijf, zegt de geachte spreker, is hier te denken aan eene plaats waar men niet werkelijk verblijf houdt?

Zonder twijfel m. i. kan men slechts één hoofdverblijf hebben, maar in eene andere plaats verblijven.

Waarom hoofdverblijf en niet woonplaats? Omdat het hier op het hoofdverblijf aankomt. Hier komt het op de plaats aan, waar het hoofdverblijf is gevestigd, en geldt het met betrekking tot de verbindtenis om in de plaatselijke belastingen bij te dragen, de bepalingen van het B. W. niet te laten inroepen.»

Na deze rede werden de beraadslagingen over dit art. gesloten, en nadat, zooals ik reeds vermeldde, het amendement van den Heer de Laat de Kanter was verworpen, werd dit art. op verzoek van den Heer van Nispen van Sevenaer in stemming gebracht en met 52 tegen 19 stemmen aangenomen.

Hiermede geloof ik te hebben meegedeeld de feiten uit de geschiedenis van dit art., die voor zijne interpretatie belangrijk kunnen zijn. Ik meen, dat de gevolgtrekkingen, die daaruit kunnen worden gemaakt, in de volgende hoofdstukken, waar ik over de interpretatie van 't art. zelve zal handelen, beter op hunne plaats zullen zijn.

HOOFDSTUK II.

De meest belangrijke en tevens de meest besproken vraag, die zich bij de toepassing van dit art. voordoet, is zeker deze:

Wanneer moet iemand geacht worden op eene bepaalde plaats zijn hoofdverblijf te hebben, wanneer daar te verblijven?

De laatste alinea van art. 245 Gemeentewet zegt, wel is waar, dat uit de omstandigheden moet worden opgemaakt, waar iemand zijn hoofdverblijf heeft, doch deze bepaling, hoe nuttig overigens ook, lost de moeielijkheid niet geheel en al op, daar ze ons nu weer voor de vraag stelt: welke zijn die omstandigheden, waaraan dat gevolg verbonden is?

Hoe dit zij, alvorens tot deze tweede vraag kan

worden overgegaan, moet eerst worden vastgesteld, de algemeene beteekenis van «hoofdverblijf» en «verblijf.»

Uit de geschiedenis van de eerste alinea moet men m. i. direct besluiten, dat er een groot onderscheid bestaat tusschen «domicilie» en «hoofdverblijf.» Indien het de bedoeling is der regeering te derogeeren aan de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, dan zal daaruit volgen dat, tegen de uitdrukkelijke, volgens het voorschrift van het B. W. afgelegde verklaring in, dat men zijne woonplaats naar eene andere gemeente heeft overgebracht, toch met betrekking tot deze wet het werkelijk hoofdverblijf zal kunnen geacht worden elders te zijn dan in de gemeente in de verklaring uitgedrukt. Dit was de conclusie, die de heer van Asch van Wijck maakte bij de beraadslagingen, en welke door den minister Thorbecke als de juiste werd gekenmerkt. Iets anders is dus domicilie, iets anders hoofdverblijf. Hoofverblijf is, en ook hiervoor strekt mij de geschiedenis ten bewijze, een geheel en al feitelijk iets, dat wel moet worden onderscheiden van het juridische begrip domicilie.

Die zelfde onderscheiding vindt men zoo mogelijk nog scherper terug in het Burgerlijk Wetboek. Dit toch spreekt én van domicilie én van hoofdverblijf, en door beide uitdrukkingen worden zeer verschillende toestanden aangeduid. Eene toelichting van het boven-

staande acht ik niet overbodig. Art. 75 B. W. zegt, dat «de verandering van woonplaats zal stand grijpen door de werkelijke woning in eene andere plaats, gevoegd bij het voornemen om aldaar zijn hoofdverblijf te vestigen,» en art. 74., dat «een ieder wordt geacht zijne woonplaats te hebben waar hij zijn hoofdverblijf heeft gevestigd.»

In art. 75 is alleen sprake van verandering van woonplaats. Dat men hier niet gesproken heeft van 't vestigen van woonplaats, vindt zijn oorzaak in de omstandigheid, dat men, zoowel bij de vaststelling van den Code Civil, als bij die van de bepalingen van ons Burgerlijk Wetboek, uitging van de veronderstelling, dat een ieder had een «forum originis», en dat vestiging van woonplaats dus steeds was eene verandering. Mr. Opzoomer, deel I pg. 133 e. v. heeft zeer uitvoerig betoogd, dat die bepaling van art. 75 niet enkel op de verandering, maar ook tevens op de vestiging van woonplaats toepasselijk is; én met zijn betoog én met zijn conclusie kan ik mij volkomen vereenigen.

Dit nu voorop stellende mag men aannemen, dat tot het hebben van domicilie noodig is:

1° dat men werkelijk op eene bepaalde plaats woont.

2° dat men den wil heeft om op die bepaalde plaats zijn woonplaats te hebben. Men moet dus zijn in een

feitelijken toestand en bovendien den animus hebben om zich in dien feitelijken toestand te bevinden. Waar die twee elementen niet samenvallen, daar kan van geen domicilie sprake zijn. Den animus, die hier het juridische karakter aan het feit geeft, kan natuurlijk alleen hij hebben, die, altijd in juridischen zin, een vrijen wil heeft, zoodat hij, die niet vrijelijk over zijn wil kan beschikken, volgens de algemeene bepalingen van ons B. W. geen domicilie zou kunnen hebben.

Dit schijnt ook te zijn geweest het gevoelen van den wetgever toen hij, zeker in de volle overtuiging van de wenschelijkheid, dat een ieder een domicilie had, voor al die personen, die geen animus op dat gebied konden hebben, een speciaal domicilie vaststelde; zoo is b. v. de minderjarige vlg. art. 78 B. W. gedomicilieerd bij zijnen voogd, de curandus bij zijnen curator, de getrouwde vrouw bij haren echtgenoot; ze hebben daar hun domicilie, niet omdat ze op die bepaalde plaats hun hoofdverblijf hebben en den wil om dat hoofdverblijf daar te vestigen, doch enkel en alleen «fictione legis.» Aan dit domicilie ontbreekt dus de animus. Dit domicilie kan ook niet veranderd worden door den wil van hem, wien het is toegekend, om reden dat deze persoon geen vrije beschikking over zijnen wil heeft, maar feitelijk kan zulk een persoon wel op eene andere plaats

verblijf houden. Men ziet dus, ook in de bepalingen van dit Wetboek vindt men het juridische «domicilie» en 't feitelijk «hoofdverblijf» terug, en ik meen thans als vaststaand te mogen aannemen, dat er een groot onderscheid bestaat tusschen «hoofdverblijf» en «domicilie», dat aan 't juridische begrip «domicilie» een geheel feitelijk begrip ten grondslag ligt, en dat dit feitelijk begrip is «hoofdverblijf.»

Alvorens echter deze vraag te bespreken meen ik te moeten uiteenzetten, wat ik versta onder 't woord «verblijven,» — welk ik als 't juiste criterium van dezen toestand beschouw.

Het criterium van «verblijven» is persoonlijke tegenwoordigheid. Van deze stelling heb ik het bewijs geput:

1° In de taalkundige beteekenis van het woord zelve. Verblijven toch beteekent niets anders dan blijven, toeven; enkel en alleen heeft het de strekking een meer aanhoudend tegenwoordig zijn aan te duiden.

2° In de geschiedenis en de beraadslagingen, die geen twijfel meer toelaten.

Men heeft zoowel in 1851 als in 1865 onder de belastingschuldige verblijvers verstaan: de personen, die op eene bepaalde plaats minstens 3 maanden tegenwoordig waren en niet als daar hun hoofdverblijf houdende werden aangemerkt.

De Heer Ter Bruggen Hugenholtz stelde, toen art. 245, zooals het destijds luidde, in 1851 in de zitting van 21 Januari in beraadslaging kwam, daarop het volgende amendement voor:

Hij wenschte n.l. in de 3de alinea luidende: «door hem, die geen 3 maanden van dat jaar in de gemeente verbleef niet bijgedragen» ingevoegd te zien de woorden «hetzij achtereenvolgens, hetzij bij afwisseling», en hij wenschte, volgens zijne eigene verklaring, deze invoeging, omdat zij, die zich bij afwisseling ophielden in eene stad of plattelands gemeente somtijds aan de aanslagen ontkwamen door de bewering, dat zij geen 3 achtereenvolgende maanden in eene bepaalde plaats geweest waren. Mr. Thorbecke, de toenmalige minister van Binnenl. Zaken, meende zich tegen dat amendement niet te moeten verzetten, doch was van oordeel, dat de beteekenis van de nu bestaande al. dezelfde was als die, welke de Hr. Ter Bruggen Hugenholtz door zijn amendement nog meer wenschte te doen uitkomen, en dat de twijfel, dien men zich zoo gaarne veroorlooft in belastingzaken, nu geheel zou zijn weggenomen door de vraag van genoemden heer en door zijn antwoord.

Bij deze beraadslagingen dus werd aan het woord «verblijven» de beteekenis gegeven van «zich ophouden», wel een bewijs, dat men het persoonlijk tegenwoordig zijn

op eene plaats, als verblijven wenschte aangemerkt te zien.

Over de uitdrukking «hoofdverblijf» kon het thans bestaande verschil nog niet rijzen, daar men in de eerste alinea nog las «inwoners», en deze door art. 76 B. W. zouden worden aangewezen.

En thans de wet zooals zij in 1865 tot stand kwam. Waarom de veranderingen werden aangebracht, heb ik bij de behandeling der geschiedenis van dit art. uiteengezet, en welke die waren, is daar ter plaatse ook vermeld.— Hier echter rijst de vraag: Worden onder «zij, die in eene gemeente verblijven» andere personen verstaan dan zij, die onder de redactie van 51 als zoodanig werden aangemerkt? Is thans nog het criterium van verblijven persoonlijke tegenwoordigheid op eene bepaalde plaats, of moet de mogelijkheid van ergens te kunnen verblijven met verblijven zelf worden gelijk gesteld? En nogmaals luidt mijne beslissing: Ook thans zonder persoonlijke tegenwoordigheid geen verblijf.

Dit blijkt mij in de eerste plaats uit de omstandigheid, dat in de nieuwe redactie het woord verblijven dezelfde beteekenis heeft als in de oude. In de Mem. v. toel. toch was verklaard, dat ten aanzien van verblijf houden de regelen bij de oorspronkelijke wet geldende ook thans van kracht zouden blijven, en in 't voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs wordt

gezegd, dat de groote meerderheid zich met de strekking van art. 245 kon vereenigen, ofschoon sommige leden het niet billijk keurden, dat de ingezetene, die afwisselend in twee gemeenten verblijf houdt, in zijne woonplaats het volle bedrag van den hoofdelijken omslag zou moeten betalen en daarenboven nog een deel van zoodanige belasting in de gemeente, waar hij slechts tijdelijk vertoeft, welk woord vertoeft, ook weer den juisten zin van verblijf houden weergeeft.

Maar meer nog dan dit alles bevestigen mij in mijne opinie de beraadslagingen over het nieuwe art. 245.

Slechts één hoofdverblijf kan men hebben, zegt Mr. Thorbecke, doch men kan tevens op eene andere plaats verblijven.

Daar waar men zijn hoofdverblijf heeft, betaalt men steeds in de belasting, daar waar men verblijft, slechts voor zoolang men in die plaats vertoeft. De personen die 's zomers buiten en 's winters in de stad doorbrengen en dus én een zomer- én een winterverblijf hebben, zijn voor een groot gedeelte de oorzaak der in 1865 in dit art. aangebrachte veranderingen. Het beginsel in het nieuwe art. 245 gehuldigd, is: dat de personen, die op eene bepaalde plaats hun hoofdverblijf hebben, doch somtijds meer dan 3 maanden op eene andere plaats verblijven, te doen betalen:

1° In de plaats, waar ze hun hoofdverblijf gevestigd

hebben gedurende al den tijd dat ze daar hun hoofdverblijf behouden.

2° In de plaats waar zij, buiten hun hoofdverblijf verblijven, slechts voor zoo lang als dat verblijf duurt, met inachtneming der slotbepaling van al. 2 en al. 3.

Neemt men nu aan als 't criterium van verblijf, de mogelijkheid van op eene bepaalde plaats te verblijven, het hebben eener verblijfplaats, dan zouden b. v. alle personen, die een zomer- en een winterverblijf hebben, altijd, in elk geval voor 24 maanden in de belasting moeten worden aangeslagen. Dit is blijkbaar een gevolg, dat niet lag in de bedoeling van den wetgever, en uit de woorden der wet kan en mag men m. i. eene dergelijke conclusie niet maken.

Mijn oordeel is en blijft: Het criterium van verblijven is persoonlijke tegenwoordigheid.

Tot hiertoe hebben we gezien, dat men, om ergens te verblijven, op die plaats persoonlijk moet tegenwoordig zijn.

Thans rest mij nog te onderzoeken, wat men onder de uitdrukking «hoofdverblijf» te verstaan heeft. Gaat men na de taalkundige beteekenis van het woord, dan blijkt daaruit, dat het is een soort verblijf en wel 't voornaamste verblijf, het verblijf bij uitnemendheid, en wanneer men dan aanneemt, dat verblijven niets anders

is dan persoonlijk tegenwoordig zijn, zou daaruit volgen, dat de plaats, waar men 't meest tegenwoordig is, moet geacht worden 't hoofdverblijf te zijn. Het komt mij echter voor, dat, wanneer men deze beteekenis ook zou geven aan de uitdrukking hoofdverblijf, zooals die voorkomt in art. 245 Gemeentewet, men dit woord zou interpreteeren geheel en al in strijd met den zin, die daaraan door den wetgever is vastgeknoopt.

Het criterium van verblijven ligt, zooals ik hierboven aantoonde, in de persoonlijke tegenwoordigheid, dit is echter eene omstandigheid, die tot 't daarstellen van hoofdverblijf allerminst noodzakelijk is, zooals zeer duidelijk blijkt uit de beraadslagingen over dit artikel. Toen nl. de Heer van Asch van Wijck de vraag gesteld had (zitting 29 Mei 1865, Handelingen fol. 1188[6]) of men bij hoofdverblijf te denken had aan eene plaats, waar men niet werkelijk verblijf hield, antwoordde de Heer Thorbecke: «Zonder twijfel, men kan slechts een hoofdverblijf hebben en tevens in eene andere plaats verblijven.» Verblijven nu is persoonlijk tegenwoordig zijn, waaruit natuurlijk volgt, dat waar voor 't hoofdverblijf geen werkelijk verblijf noodzakelijk is, ook het persoonlijk tegenwoordig zijn geen noodzakelijk element van dit begrip uitmaakt. Hoofdverblijf heeft dus allerminst het karakter van verblijf; evenmin komt het

overeen met het begrip domicilie; voor domicilie is noodig vlg. art. 75 B. W.: 1° de werkelijke woning op eene bepaalde plaats; 2° de wil om op die bepaalde plaats zijn hoofdverblijf te vestigen. Ontbreekt nu aan het domicilie dit laatste element, dan heeft men het feitelijke hoofdverblijf. Hoofdverblijf is dus domicilie waaraan ontbreekt de wil om het hoofdverblijf te vestigen — het is het feitelijke element, dat met het juridische het domicilie tot stand brengt. Dit nu is ook de beteekenis van het woord hoofdverblijf in art. 245 van de Gemeentewet. Het moge misschien vreemd schijnen, dat ik hier de beteekenis van het woord hoofdverblijf toelicht met een beroep op het Burgerlijk Wetboek, de geschiedenis van dit art. echter geeft mij hiertoe het volste recht.

De oude redactie sprak alleen van inwoners. Het art., zooals het in 1863 gewijzigd werd voorgesteld, luidde «worden aangeslagen, zij die in eene gemeente hunne woonplaats hebben of er verblijven.» Toen nu in de afdeelingen eene nadere verklaring omtrent die twee woorden gevraagd werd, gaf de regeering die in dezen vorm: «Wonen is een juridisch begrip geregeld in art. 74 en volgende van 't Burgerlijk Wetboek, verblijven daarentegen is een feit.» Dit zelfde beginsel werd nogeens door de regeering uitgedrukt in 't antwoord op

de vraag «waar moeten minderjarigen en curandi worden aangeslagen»? «Deze behooren», zoo werd toen geantwoord, «in den persoon van hunnen voogd of curator in de plaats, waar deze woont, te worden aangeslagen, waar zij hun wettig domicilie hebben.»

In 1865 heeft men in plaats van woonplaats, hoofdverblijf gesteld. — Waarom? De min. Thorbecke deelt ons dit in korte doch duidelijke bewoordingen mede. «Ik ben», zoo zegt hij, «tot 't voorstellen van deze wijziging, van een groot belang, geleid door een bericht, dat mij nieuw was en dat ik eerst onlangs vernam, nl. dat niet zeldzaam iemand, die zijn hoofdverblijf heeft in eene stad en gedurende vijf, zes, zeven maanden een verblijf ten platten lande wil betrekken, zich laat afschrijven van de lijst der ingezetenen in de gemeente, waar hij woont, om zich te laten overbrengen op de lijst van ingezetenen der gemeente, waar hij tijdelijk verblijf houdt.» En verder: «Waarom hoofdverblijf en niet woonplaats?» «Omdat het hier op 't hoofdverblijf aankomt. Hier komt het aan op de plaats, waar het hoofdverblijf gevestigd is.» Thans, zoo moet men uit deze verklaring opmaken, moet de wilsverklaring bedoeld in art. 76 B. W. geheel worden ter zijde gezet; de wil doet hier niets meer ter zake, het komt hier alleen aan op de vraag: waar woont iemand feitelijk? Men heeft dus zijn

hoofdverblijf, daar, waar men feitelijk woont, men woont nu daar, waar men werkelijk thuis is, unde cum profectus sit peregrinari videtur, quod si rediit perigrinari jam desiit. — De woonplaats in feitelijken zin is de plaats, die men niet verlaat dan met een bepaald doel, en waar men weer terugkeert, zoodra het doel bereikt is en ten opzichte van welke men steeds den animus redeundi bewaart, en waar de zetel van ons vermogen is gevestigd.

HOOFDSTUK III.

Tot hiertoe heb ik 't algemeene begrip zoowel van hoofdverblijf als van verblijf trachten uiteen te zetten, en 't schijnt mij toe, de meest regelmatige wijze van behandelen te zijn, wanneer ik nu overga tot het onderzoek der vraag: Welke zijn de omstandigheden, die ons kunnen doen aannemen, dat iemand op eene bepaalde plaats zijn hoofdverblijf of verblijf heeft?

Het zekere en onfeilbare kenmerk, waaruit men kan afleiden, dat iemand op eene bepaalde plaats verblijft, heb ik reeds in een vorig Hoofdstuk uiteengezet. De omstandigheden, waaruit kan worden opgemaakt, waar iemand zijn hoofdverblijf heeft, zijn echter uit den aard der zaak zoo verschillend en zoo oneindig afwisselend, dat het tot de onmogelijkheden moet gerekend worden,

deze alle te behandelen; elk concreet geval, dat aan den rechter ter beslissing wordt voorgelegd, zal natuurlijk andere feiten ten grondslag hebben, en de beslissing zelve zal daardoor ook op andere argumenten rusten. Enkele gevallen hier te behandelen, acht ik echter tot meerdere volledigheid zeer noodzakelijk.

Ik zal beginnen met eene kwestie uiteen te zetten, die in 't laatst van verleden jaar nog tot veel gedachtenwisseling heeft aanleiding gegeven, eene kwestie, waarin m. i. eene geheel verkeerde beslissing is genomen, verkeerd, omdat ze steunde op een geheel verkeerd beginsel, n. l. dit: Het feit, dat de voogd op eene bepaalde plaats woont, is eene omstandigheid, waaruit moet worden geconcludeerd, dat de pupil op diezelfde plaats zijn hoofdverblijf heeft. De heer S., wonende te Amsterdam, had 2 pupillen, waarvan de eene was student te Leyden, terwijl de andere in een huisgezin te 's-Hage was opgenomen. Beide pupillen hadden een eigen vermogen, en men was te Amsterdam van oordeel, dat zij, enkel en alleen omdat hun voogd daar woonde, ook te Amsterdam moesten aangeslagen worden. De aanslag geschiedde en de betaling moest volgen. De voogd echter wendde zich bij gemotiveerd adres tot den gemeenteraad van Amsterdam ten einde restitutie van het onverschuldig betaalde te verkrijgen, de

beschikking op dit adres was echter afwijzend m. i. zeer ten onrechte.

Het is niet mijn voornemen na te gaan al de argumenten, die voor zoowel als tegen de hier te behandelen vraag werden aangevoerd. Reeds zijn deze elders zeer uitvoerig weer gegeven, doch de motiveering van wat ik vooropstelde, de opgave der redenen, waarom ik de beslissing van den Amsterdamschen gemeenteraad als onjuist aanmerkte, mag hier niet ontbreken. De reden voor de gevallen beslissing is m. i. te zoeken in de omstandigheid, dat men niet scherp onderscheiden heeft de woorden Domicilie en Hoofdverblijf, en voornamelijk, dat men geen acht geslagen heeft op de geschiedenis van het thans geldende art. 245 der Gemeentewet, of deze althans zeer onvolledig heeft waargenomen.

Het gold hier toch de beslissing der vraag, heeft de minderjarige zijn hoofdverblijf daar, waar zijn voogd gedomicilieerd is.

Zooals ik reeds in 't tweede hoofdstuk heb uiteengezet, is het domicilie van den minderjarige niet geheel en al gelijk aan dat van den meerderjarige.

Zal deze laatste op eene bepaalde plaats zijne woonplaats hebben, dan zijn daartoe vlg. art. 75 B. W. twee momenten noodig: 1$_{o}$ dat hij woont op eene bepaalde

plaats, en 2° dat hij het voornemen heeft op die bepaalde plaats zijn hoofdverblijf te vestigen.

Minderjarigen hebben eene woonplaats enkel en alleen door eene fictie van de wet. De minderjarige behoeft niet, zelfs geen oogenblik op de bepaalde plaats, die als zijn domocilie wordt aangemerkt, te vertoeven, hij kan zelf geen wil hebben, in den zin der wet, om ergens zijn hoofdverblijf te vestigen, daar hij, ook weer fictione legis, geen vrijen wil heeft, en waar de minderjarige zijne woonplaats in juridischen zin heeft, dit behoeft door geene enkele omstandigheid te worden bewezen; waar zijn voogd woont, daar woont hij; tegenbewijs is uitgesloten. Een hoofdverblijf kan de minderjarige echter hebben; daartoe wordt toch niet vereischt de animus, die het domicilie daarstelt, en die hem, juist omdat hij minderjarig is, ontbreekt. Domicilie heeft hij eenmaal bij zijnen voogd; maar waar hij zijn hoofdverblijf heeft gevestigd, dit moet uit de omstandigheden worden opgemaakt, en het komt mij voor, dat iemand, die ergens voortdurend eene woning te zijner beschikking houdt, die bijna 't geheele jaar op die plaats vertoeft, die er als 't ware door bestemming steeds moet zijn, die er zijnen werkkring vindt, wel mag worden geconseerd zijn hoofdverblijf op die plaats te hebben. Een ieder wordt geacht zijn domicilie te hebben daar, waar

hij zijn hoofdverblijf heeft gevestigd, dit is de algemeene regel in ons B. W. opgenomen, maar zou men daarom kunnen beweren: een ieder heeft zijn hoofdverblijf daar, waar hij zijn domicilie heeft? Gaarne erken ik, dat dit voor de meeste gevallen wel zoo zal zijn, doch 't is juist voor den minderjarige dat men eene uitzondering zal moeten maken, bij hem toch is het houden van hoofdverblijf geen moment. dat zijn domicilie bepaalt, en daarom kan hij het ook hebben op elke andere plaats dan die van zijn domicilie. Ik meen dus, dat een minderjarige zijn hoofdverblijf kan hebben daar, waar hij niet zijne woonplaats heeft, en dat hij belastingschuldige is daar, waar hij zijn hoofdverblijf heeft gevestigd, en niet daar, waar hij alleen fictione legis woont.

Ook de geschiedenis van dit art. kan, indien men ze in haar geheel beschouwt, tot geen ander resultaat voeren, en toch uit diezelfde geschiedenis put men een argument om het tegendeel te bewijzen. In de Memorie van antwoord van de Heeren Thorbecke en Betz, zoo redeneert men, wordt gezegd: «Minderjarigen en curandi behooren in den persoon van hunnen voogd of curator te worden aangeslagen.» Die woorden, ze zijn duidelijk en laten, indien men ze zoo uit hun verband gerukt beschouwt, geen twijfel over. Het komt mij voor, dat, wanneer men woorden van dezen of genen aanhaalt

om ze als bewijs eener stelling te doen doorgaan, men niet alleen moet letten op die woorden zelve, doch ook op den tijd, waarop, en de omstandigheden, waaronder zij gesproken zijn. Die woorden zijn genomen uit de Memorie van beantwoording, over het art. 245 zooals het in 1863/64 gewijzigd werd voorgesteld. Dit art. luidde voor zoover het hier te behandelen betreft, als volgt:

«In de hoofdelijke omslagen en andere directe plaatselijke belastingen worden uitsluitend aangeslagen zij, die in eene gemeente hunne woonplaats hebben en zij, die er verblijf houden,» terwijl de laatste al. van het tegenwoordige artikel geheel ontbrak. Bovendien werd toen nog door den minister verklaard dat, waar iemand zijne woonplaats had, dit moest worden beoordeeld naar de bepalingen van het B. W. Was dit art. nu zoo aangenomen, twijfel was niet meer mogelijk en het door mij gehuldigde beginsel zou althans jure constituto absurd zijn. Thans evenwel is het anders. Het bovengemelde art. heeft bij eene latere nota van wijziging (Bijlagen 1864—65—1340) eene diep ingrijpende verandering ondergaan, die oorzaak is, dat de eerste al. van art. 245, thans gelezen wordt als volgt:

«In de hoofdelijke omslagen of andere plaatselijke directe belastingen worden uitsluitend aangeslagen zij,

die in de gemeente hun hoofdverblijf houden en zij, die er verblijven,» terwijl bovendien als laatste zinsnede aan het oorspronkelijke art. werd toegevoegd: «In welke gemeente het hoofdverblijf, waarvoor men steeds in de lasten bijdraagt, gevestigd zij, wordt niet uitsluitend naar de verklaringen, in art. 76 B. W. bedoeld, maar naar de omstandigheden beoordeeld. Toen dit aldus gewijzigde art. in behandeling kwam, zeide de Heer van Asch van Wijck (zitting 29 Mei 1865—1073.): «In deze wijziging zijn de woorden «woonplaats hebben» veranderd in «hoofdverblijf houden.» Nu is mijne vraag, wordt daardoor iets anders verstaan of blijft, niettegenstaande deze verandering van uitdrukking ook ten aanzien van het hoofdverblijf van toepassing hetgeen de regeering in de Memorie van beantwoording met betrekking tot woonplaats heeft gezegd? of is het de bedoeling der regeering te derogeeren aan de regelen van het Burgerlijk Wetboek. Daaruit zal dan volgen, dat tegen de uitdrukkelijke, volgens het voorschrift van het B. W. afgelegde verklaring in, dat men zijne woonplaats naar eene andere gemeente heeft overgebracht, toch met betrekking tot deze wet het werkelijk hoofdverblijf zal kunnen geacht worden elders te zijn dan in de gemeente in de verklaring uitgedrukt. Het is duidelijk, dat alzoo hoofdverblijf eene andere beteekenis

heeft dan domicilie, vlg. het Burgerlijk Wetboek.» De heer van Asch van Wijck vroeg derhalve een verklaring der woorden van het thans geldende art. 245, doch bood er tevens eene ter goedkeuring aan, en wanneer men dan verder nagaat de woorden van den Heer Thorbecke, die veelal worden over 't hoofd gezien, wanneer men hem hoort verklaren, dat hij tot 't voorstellen der laatste wijziging geleid was door de omstandigheid, dat 't hem bekend geworden was, dat niet zelden iemand, die zijn hoofdverblijf had in eene stad en gedurende vijf, zes of zeven maanden een verblijf ten platten lande wilde betrekken, zich liet afschrijven van de lijst der ingezetenen in de gemeente, waar hij woonde, om zich te laten inschrijven op de lijst der gemeente, waar hij tijdelijk verblijf nam, en weet, dat hij den Heer van Asch van Wijck volgender wijze antwoordde: «Men moet niet langer door 't doen van dergelijke verklaring (i. e. de verklaring bedoeld bij art. 76 B. W.) het middel in de hand hebben om zich aan de wet te onttrekken,» en verder:» waarom hoofdverblijf en niet woonplaats? Omdat het hier op het hoofdverblijf aankomt.— Hier komt het aan op de plaats, waar het hoofdverblijf is gevestigd en geldt het met betrekking tot de verbindtenis om in de plaatselijke belastingen bij te dragen, de bepa-

lingen van het burgerlijk wetboek omtrent de overbrenging der woonplaats, niet te laten inroepen,» dan blijkt hieruit ontegenzeglijk, dat het niet meer is de woonplaats, die aanwijst waar iemand in de directe gemeente-belasting moet bijdragen, maar dat alleen het antwoord, op de vraag: «waar heeft iemand zijn hoofdverblijf,» de juiste plaats kan aanwijzen, waar die persoon betaalt in de directe plaatselijke belastingen.— De woorden, in de Mem. van antwoord van de Heeren Thorbecke en Betz weergegeven, zijn dus niet meer van toepassing op het art. 245, zooals het nu luidt, ze behooren tot de geschiedenis en kunnen alleen dienen om door hunne tegenstelling duidelijk te doen uitkomen het nieuwe, in de tegenwoordige redactie gehuldigde beginsel, dat hoofdverblijf geheel iets anders is dan woonplaats, en dat het enkel en alleen is het hoofdverblijf, waar men steeds in de belasting bijdraagt.

Niet onbelangrijk, ja zelfs noodzakelijk schijnt het mij toe, hier een oogenblik stil te staan bij de over art. 245 al. I juncto al. 4 bestaande jurisprudentie. Slechts tot een paar belangrijke procedures gaf de verschillende interpretatie van art. 245 aanleiding. De eerste werd gevoerd tusschen Jhr. J. C. van Lennep en de gemeente 's Hage.

Jhr. J. C. van Lennep was n. l. in 1873 voor het

geheele dienstjaar te 's Hage in den hoofdelijken omslag aangeslagen, niettegenstaande hij vijf maanden van dat jaar te Heemstede, waar hij zeide zijn hoofdverblijf te hebben gevestigd, had doorgebracht.

Hij vroeg daarom restitutie voor die vijf maanden en m. i. terecht. De gemeente 's Hage weigerde die restitutie te geven, en de zaak kwam voor den kantonrechter.

Eischer beweerde te Heemstede en niet te 's Hage zijn hoofdverblijf te hebben, en dat wel op grond dat hij:

1° Sedert jaren te Heemstede op de bevolkingsregisters was ingeschreven.

2° Sedert jaren voorkwam op de lijst der kiezers voor den Gemeenteraad der gemeente Heemstede, voor de Prov. St^{n}. van N.Holl. en voor de leden der 2de Kamer der St^{n}. Generaal.

3° Dat hij sedert jaren was aangeslagen in den 5^{den} en 6^{den} grondslag van 't personeel.

Gedaagde stemde die feiten toe, doch beweerde, dat: Aangezien eischer te 's Hage had een huis, dat steeds in bewoonbaren staat gehouden was, dat door de openbare macht werd beschermd, en dat bovendien voor en namens den eischer is bewoond geweest door een huisbewaarder, en eischer zich genoemd had, inwoner van

's Gravenhage door het teekenen van een adres tegen het plaatsen van het Thorbecke standbeeld.

30 Juli 1874, besliste de K. R. (W. 3738) v. 's Hage, dat Jhr. van Lennep te Heemstede zijn hoofdverblijf had, en dat wel op de volgende overwegingen:

1° Dat het hebben van een gemeubileerd huis in eene gemeente niet noodwendig gepaard behoeft te gaan met een tijdelijk veel minder met een hoofdverblijf in die gemeente.

2° Dat ook het hebben van een huisbewaarder in zoodanig huis evenmin kan aantoonen, dat de gebruiker van dat huis daarin eenig verblijf heeft gehad, terwijl eene bescherming door de openbare macht van het van meubelen voorzien huis op zich zelf geen grond tot aanslag in den hoofdelijken omslag kan geven onder eene wet die belastingplicht, uitsluitend afhankelijk stelt van verblijven.

Volgens de beslissing van de K. R. moest dus aan Jhr. van Lennep restitutie worden gegeven voor de 5 maanden, die hij niet te 's Hage had doorgebracht.

De beslissing van den Kantonrechter komt mij voor zeer juist te zijn. Jhr. v. Lennep toch had te Heemstede sedert 1849 zijn domicilie gehad, hij stond dus sedert jaren in betrekking tot die plaats, en geen enkele omstandigheid bewijst, dat hij zijn hoofdverblijf te 's Hage

had willen vestigen; wel is waar, had hij te 's Hage een gemeubileerd huis, maar dit was ook 't geval te Heemstede, terwijl bovendien daar ter plaatse door Jhr. v. L. zijne burgerschapsrechten werden uitgeoefend. Niet aldus schijnt de Arr. Rechtb. te 's Hage de zaak te hebben beschouwd. Zij toch stelde gedaagde in 't gelijk, en dat wel om de volgende redenen: «Niets verhindert, zoo luidde hare overweging, om zooveel verblijven in verschillende gemeenten te hebben als men wil, terwijl men in ieder dier gemeenten omslagplichtig is, wanneer de verblijfplaats aldaar zoodanig ingericht is en blijft, dat men er ten allen tijde verblijven kan.»

Overwegende, zoo ging de Rb. verder dat een onderzoek naar de rechtskundige beteekenis van hoofdverblijf in deze onnoodig is.

O. dat het niets afdoet of de geint. te 's Hage had zijn domicilie of zijn hoofdverblijf of alleen een verblijf, indien het maar uitgemaakt is, dat het verblijf geschikt was en steeds geschikt gehouden werd om hem en zijn gezin te huisvesten.

O. nu dat tusschen partijen vaststaat, dat geint. te 's Hage een der aanzienlijkste huizen heeft gehuurd, naar zijne levenswijze heeft gemeubeld en het grootste gedeelte van het jaar 1873, heeft bewoond, en dat dit woonverblijf het overige gedeelte van het jaar zoodanig

bleef ingericht, dat hij of een of meer zijner huisgenooten daarin ten allen tijde konden terugkeeren.

O. dat de mogelijkheid van verblijven in deze met werkelijk verblijf moet worden gelijk gesteld, omdat het alleen van den wil des geint. afhing om er al of niet gebruik van te maken.»

Dit vonnis komt mij voor, zoowel wat de motieven als wat de eindbeslissing aangaat, geheel onjuist te zijn.

Een onderzoek, zoo begint de Rb. naar de rechtskundige beteekenis van hoofdverblijf is onnoodig; neen, juist dit moest onderzocht worden alleen toch, in 't geval, en de geschiedenis maakt ons dit duidelijk, dat Jhr. v. Lennep zijn hoofdverblijf had te 's Hage, kon hij onder de gegeven omstandigheden voor het geheele jaar in den hoofdel. omslag worden betrokken. De Rb. echter oordeelde anders, en grondde hare beslissing op de m. i. valsche redeneering: «Jhr. v. Lennep verbleef het geheele jaar te 's Hage, want de mogelijkheid van verblijven moet met werkelijk verblijf worden gelijk gesteld.» De redenen, waarom ik deze stelling als valsch meen te moeten aanmerken, heb ik reeds vroeger (pag. 23 en 24) uiteengezet, zoodat eene verwijzing naar die plaats hier voldoende zal zijn.

De Hooge Raad, die eindelijk geroepen werd om in deze zaak haar gevoelen kenbaar te maken, besliste dan ook,

dat een onderzoek naar de vraag, waar heeft Jhr. v. Lennep zijn hoofdverblijf in deze wel degelijk noodzakelijk was, terwijl uit die zelfde beslissing niet onduidelijk blijkt, dat ook de H. R. niet het beginsel huldigde: «de mogelijkheid van verblijven moet met werkelijk verblijf worden gelijk gesteld.»

Na het hierboven verhandelde, rest mij nog te bespreken een vonnis gewezen door de Arr. Rechtbank te Utrecht op den 31sten Maart 1880 W. n°. 4543. Dit vonnis maakte een einde aan een proces gevoerd tusschen Mr. J. H. Schober, als eischer, en Mr. Gerlings, Gemeente Ontvanger te Utrecht, als gedaagde.

Mr. Schober woonde te Utrecht sedert langen tijd, en bekleedde daar verschillende ambten. Hij had tevens onder de gemeente Putten een landgoed, waarop eene kleine woning stond, waarin hij 's zomers eenigen tijd pleegde door te brengen. In Mei 1877 echter bouwde hij in plaats dier kleine woning eene aanzienlijke villa op zijn landgoed, en liet daarbij een wandelpark aanleggen. In 't jaar '78 was hij gedurende 6 maanden in die villa gehuisvest, en meende daarom, dat hij slechts voor 6 maanden te Utrecht in de plaatselijke directe belastingen behoefde bij te dragen.

Mr. Schober vroeg restitutie van de z. i. te veel betaalde plaatselijke directe belasting, omdat hij, naar

zijn zeggen, te Putten zij hoofdverblijf had. Gedaagde daarentegen was van oordeel, dat eischer zijn hoofdverblijf had te Utrecht.

Eischer grondde zijnen eisch op de volgende feiten:

a. Dat hij blijkens daarvan afgegeven kwijting door den Gemeente-ontvanger te Putten aldaar den vollen aanslag der plaatselijke directe belastingen over 't dienstjaar 1878 heeft betaald, zonder dat door hem restitutie is gevraagd.

b. Dat hij over 1877/78 de personele belasting, waaronder dus ook voor dienstboden en voor de villa, gebouwd voor zomer- en winterverblijf, te Putten heeft betaald.

c. Dat hij door Gedeputeerde Staten van Gelderland is gebracht op de lijst der hoogst aangeslagenen van die provincie, verkiesbaar tot leden van de 1ste Kamer der Staten Generaal.

d. Dat in Mei 1877, in afwijking van vroegere jaren, verschillende verhuiswagens met meubelen geladen van Utrecht naar het landgoed Schovenhorst te Putten zijn vervoerd, en daarna het huis te Utrecht is gesloten.

e. Dat, terwijl vroeger de eischer met zijn gezin slechts enkele weken op Schovenhorst in eene kleine woning van dat landgoed verblijf hield, hij sedert Mei 1877 de ten vorigen jare door hem gebouwde villa

door hem met zijn gezin is betrokken, en daar toen een vrij belangrijke aanleg van plantsoen, bloemperken benevens bloemenkas, welke is ingericht tot wintertuin, gemaakt zijn.

Tegenover deze feiten werden door gedaagde verschillende andere gesteld die, daar ze geheel en al in 't vonnis zijn opgenomen, hier geene afzonderlijke vermelding behoeven. De Arr. Rb. te Utrecht besliste, dat aan eischer de eisch moest ontzegd worden, en dat wel op grond der volgende overwegingen:

Overwegende ad a/. Dat de gedaagde daar tegenover heeft gesteld, dat de eischer wel zijn volle aanslag in de plaatselijke belasting der gemeente Putten over 1878 heeft betaald, maar reeds den 6den Mei 1879 bij het bestuur dier gemeente aanvraag tot restitutie heeft gedaan, en hem bij raadsbesluit van dien dag n° 26 de gevraagde restitutie is verleend over 6 maanden, als zijnde die 6 maanden niet in de gemeente verbleven.

O. dat de sub. b. en c. gestelde feiten van geen belang zijn, omdat de personeele belasting naar de vier eerste grondslagen steeds betaald wordt in de gemeente, waar het gebouw is gelegen, en naar den vijfden grondslag aldaar, waar de belastingschuldige op den 15den Mei des jaars zijn wettig domicilie heeft, terwijl het

voorkomen op de lijst der hoogst aangeslagenen in de provincie Gelderland, mede een gevolg is van het kiezen van domicilie door den eischer in de gemeente Putten; dat deze beide omstandigheden derhalve wel dienstig kunnen zijn om mede te werken tot bewijs, dat eischer zijn wettig domicilie naar het Burgerlijk Wetboek in de gemeente Putten heeft, maar niet om aan te toonen, dat in dezelfde gemeente ook is gevestigd des eischers hoofdverblijf in den hier bedoelden zin der Gemeentewet.

O. dat de sub. d. en e. aangevoerde feiten zeker van groot gewicht zouden zijn, indien door eischer daarbij ware gesteld, dat hij zijne zaken te Utrecht had vaarwel gezegd en zich op gemeld buiten had teruggetrokken, doch het enkel vergrooten en verfraaien van eischers buitenverblijf en het langer vertoeven op dat buiten op zich zelf niet voldoende zijn om het aldaar vestigen van zijn hoofdverblijf aan te nemen.

Dat toch uit eischers eigen productien blijkt, dat hij 't grootste gedeelte van 't jaar te Utrecht heeft doorgebracht.

O. dat verder tegen de beweringen des eischers door gedaagde wordt aangevoerd:

a. Dat de eischer sedert 1856 vervult de betrekking van Directeur der te Utrecht gevestigde maatschappij «de Korenschoof», en als zoodanig te Utrecht moet wonen.

b. Dat de eischer in 1878 nog was ingeschreven als advocaat bij de Arr. Rechtbank te Utrecht, als hoedanig hij sedert 1853 op het tableau voorkwam zonder ter griffie woonplaats te hebben gekozen.

c. Dat eischer bovendien in 1878 nog was voorzitter der te Utrecht gevestigde commissie tot bevordering der vrije ontwikkeling van het godsdienstig leven in de Nederlandsche Hervormde Gemeente aldaar, alsmede Voorzitter van het Departement Utrecht, der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Nijverheid.

O. dat de eischer bij conclusie wel heeft erkend, deze betrekking te bekleeden, maar beweert, dat daaruit met betrekking tot het hoofdverblijf niets kan worden afgeleid.

O. daarentegen, dat de statuten der maatschappij «de Korenschoof» bepalende o. a. dat de betrekking van directeur zal worden waargenomen door den Heer Mr. J. H. Schober te Utrecht; dat de directeur vrije woning geniet in eene aan de fabriek grenzende woning; dat commissarissen ten allen tijde toegang hebben tot de kas, de boeken en bezittingen der maatschappij, terwijl de effecten en stukken van waarde worden bewaard in eene brandkast met twee verschillende sleutels, waarvan één bij de commissarissen en één bij den directeur berust, kennelijk uitgaat van de onder-

stelling, dat de directeur te Utrecht zal blijven wonen.

O. dat, wel is waar, indien de eischer zijne woning te Utrecht geheel opgaf en, zij het ook in strijd met de statuten der «Korenschoof,» voor goed in Putten ging wonen, dit enkel een zaak tusschen hem en de aandeelhouders dier maatschappij zou wezen; maar dit niet wegneemt dat, zoolang de eischer nog te Utrecht een geheel tot zijn gebruik ingericht woonhuis heeft en een gedeelte van het jaar in dat woonhuis doorbrengt, de omstandigheid dat hij als directeur van gemelde maatschappij krachtens de statuten verondersteld wordt in Utrecht te moeten wonen, bij de beantwoording der vraag, of zijn hoofdverblijf in die gemeente gevestigd is, mag en moet worden in aanmerking genomen;

O. dat de sub. b/. vermelde omstandigheid geen de minste waarde heeft, dat hier in 't ergste geval slechts van een gering verzuim sprake zou kunnen zijn;

O. dat de sub. c./ vermelde daadzaken, ofschoon op zich zelf weinig afdoende, evenwel in verband met des eischers hebben en gedurende een gedeelte van het jaar bewonen van een tot zijn gebruik ingericht woonhuis in de gemeente Utrecht, mede aantoonen, dat de eischer zich in geenen deele heeft teruggetrokken uit den kring zijner werkzaamheden en bewe-

ging in deze gemeente, alwaar voor den 11sten Mei 1877 onder dezelfde omstandigheden zijn hoofdverblijf was gevestigd.»

De beslissing der Arr. Rb. te Utrecht schijnt mij, evenals de gronden, waarop zij rust, zeer juist te zijn.

Hadde zij in tegenovergestelden zin beslist, ze zou dan de omstandigheid, dat eischer eene aanzienlijke villa op zijn landgoed onder Putten, waar hij met zijn gezin des zomers in eene kleine woning pleegde te vertoeven, heeft gebouwd en met meubelen voorzien, en dat hij met zijn gezin in den zomer van 1878 langer buiten heeft vertoefd dan hij vroeger pleegde te doen, als voldoende moeten hebben aanmerken om uit te maken, dat Mr. Schober zijn hoofdverblijf naar Putten had overgebracht; al of niet feitelijk op eene plaats wonen, moet zooals ik in 't tweede hoofdstuk heb aangetoond, uit de omstandigheden blijken; zoodanige omstandigheden echter waren hier niet aanwezig, eischer had zelfs door de terugvordering der 6 maanden, gedurende welke hij, naar zijn zeggen, te Putten niet belastingschuldig was, uitdrukkelijk verklaard, dat hij aldaar niet als hoofdverblijver wenschte te worden aangemerkt. Oorspronkelijk had Mr. Schober zijn hoofdverblijf te Utrecht en hij bleef in dezelfde betrekking tot die gemeente, hij behield er zijn huis en zijnen

werkkring, terwijl hij nog bovendien 't grootste gedeelte van 't jaar daar tegenwoordig was.

«De omstandigheid, dat eischer directeur is der te Utrecht gevestigde maatschappij «de Korenschoof» en als zoodanig te Utrecht moest wonen, kan niet als voldoende worden aangenomen om uit te maken, dat eischer werkelijk zijn hoofdverblijf te Utrecht heeft.» Zoo besliste de Arr. Rechtbank en, mijns inziens, te recht; om in tegenovergestelden zin te beslissen zou de rechtbank toch van het zeer valsche beginsel hebben moeten uitgaan, dat, wat jure moet geschieden, facto altijd geschiedt; Mr. Schober, zoo had de rechtbank dan moeten besluiten, moet zijn hoofdverblijf hebben te Utrecht, dus . . . . hij heeft het.

Heb ik hier een paar van de weinige beslissingen, die op dit punt bestaan, eenigszins uitvoerig meêgedeeld, het was om aan te toonen, hoe talloos afwisselend de omstandigheden zijn, waaruit moet worden opgemaakt, waar iemand zijn hoofdverblijf heeft; maar tevens ten bewijze van hetgeen ik in den aanvang van dit hoofdstuk zeide, dat het nl. tot de onmogelijkheden behoort in beschouwing te treden over al de omstandigheden, die op de beantwoording dezer vraag kunnen van invloed zijn. De combinatie toch der feiten kan zoo verschillend, zoo uiteenloopend zijn, dat, wat in 't eene

geval beslist, in 't andere geval zelfs niet in aanmerking kan komen, en 't is daarom dat ik de kennis der jurisprudentie op dit punt van weinig belang acht, omdat geheel identieke gevallen zich of zelden of nooit voordoen.

HOOFDSTUK IV.

Eene andere, minder bestreden, doch daarom niet minder belangrijke vraag, waartoe al. I. van dit art. aanleiding geeft, is: Moeten rechtspersonen ook begrepen worden onder «zij, die, in eene gemeente hun hoofdverblijf of verblijf hebben,» m. a. w. mogen rechtspersonen vlg. art. 245 van de Gemeentewet ook worden aangeslagen in de hoofdelijke omslagen of andere directe plaatselijke belastingen? Ook omtrent deze vraag kan men de bestaande gevoelens in 3 categorieën verdeelen.

Er zijn er in de eerste plaats, die meenen, dat in deze belastingen ook moeten betalen stichtingen en zedelijke lichamen, in eene gemeente gevestigd, voor zooverre in de behoefte dier rechtspersonen niet door collecten, contributieën of subsidiën behoeft te worden

voorzien. Anderen zijn weer van oordeel, dat alle rechtspersonen zonder onderscheid moeten worden aangeslagen, terwijl derden de opvatting huldigen, dat de rechtspersonen volgens de thans bestaande bepalingen niet als belastingschuldigen kunnen worden aangemerkt. Meerdere opvattingen bestaan er, zoover mij bekend is niet. Ieder heeft natuurlijk zijne gronden voor een bepaalde opvatting; die gronden te toetsen en te vergelijken, te onderzoeken, welke 't zwaarst wegen en dus 't meest geschikt zijn om eene opinie te vestigen, is de taak, die ik mij in dit hoofdstuk heb ten doel gesteld.

1°. De gronden van hen, die de eerste opvatting zijn toegedaan, zijn kort, doch m. i. volledig ontwikkeld in eene Memorie van toelichting, die op den 11den December 1875 aan den Gemeenteraad van Sneek werd voorgelegd. Dit stuk was van den volgenden inhoud:

«Volgens art. 243 der Gemeentewet worden hoofdelijke omslagen en andere plaatselijke directe belastingen geheven naar grondslagen, die voor een redelijken maatstaf van het inkomen te houden zijn.

Belastingschuldigen zijn volgens art. 245 gem. wet, zooals dit art. is gewijzigd bij de wet van 7 Juli 1865 (Stbl. n°. 79,) zij, die in eene gemeente hun hoofdverblijf houden en zij, die er verblijven.

Hieronder worden niet enkel physieke personen ver-

staan, maar ook zoogenaamde rechtspersonen. Indien de wetgever deze laatste had willen vrijstellen, zou dit uitdrukkelijk zijn verklaard. Toen de uitgaven der gemeenten voor een groot gedeelte door middel van accijnsen werden gedekt, droegen de zedelijke lichamen dikwijls voor een belangrijke som indirect in de plaatselijke belastingen bij, nu de accijnsen zijn afgeschaft en vervangen door $^4/_5$ der personeele belasting, waarvan die lichamen meerendeels zijn vrijgesteld, genieten zij een voordeel dat hun, nu de wetgever het niet uitdrukkelijk heeft verlangd, niet aannemelijker behoeft te worden gemaakt, door de vrijstelling der hoofdelijke omslagen uit te breiden. Het is de vraag, of dit door art. 172 van de grondwet niet gebiedend wordt gevorderd.

Naar den aanleg en het doel van den hoofdelijken omslag nu, behoort daarin niet te worden bijgedragen door zedelijke lichamen en stichtingen, welker uitgaven niet kunnen worden bestreden, zonder collecten, contributien of subsidien, omdat deze middelen voortvloeien uit inkomsten van bijzondere personen, die reeds door den omslag worden getroffen of uit publieke kassen, die zelf met belastingen worden gevuld.

Als de bedoelde lichamen evenwel hunne uitgaven kunnen bestrijden uit de inkomsten van bezittingen, dan maken deze inkomsten, juist de bronnen uit, waarmede

de Wetgever den hoofdelijken omslag wil hebben gevoed.»

De ontwerper der bovenstaande argumenten is blijkbaar onvolledig in zijn eigen stelsel. Hij begint met niet-belastingschuldig te verklaren de rechtspersonen, wier uitgaven niet kunnen worden bestreden zonder collecten, contributien of subsidien, dus «niet uit eigen inkomsten,» en geeft als grond voor die vrijstelling op, dat die middelen voortvloeien uit inkomsten van bijzondere personen, die (inkomsten) reeds door den aanslag getroffen worden. De grond dier vrijstelling is dus dat van eene bepaalde som maar ééns belasting verschuldigd is.

't Volgende geval zal duidelijk maken, dat die redeneering niet altijd opgaat, en zeker niet gebruikt mag worden om een algemeenen grond, voor vrijstelling van de eene soort rechtspersonen en aanslag der anderen aan te nemen.

In eene gemeente bestaat eene naamlooze vennootschap; die vennootschap is rechtspersoon. De aandeelhouders ontvangen natuurlijk jaarlijks de winsten, door die vennootschap verkregen. Die winsten behooren tot hun inkomen, en het bezit der bewijzen, dat zij aandeelhouders zijn, zal mede dienen om de som vast te stellen, welke zij in de hoofdelijke omslagen en andere

plaatselijke directe belastingen moeten bijdragen. Het kapitaal, dat zij in de vennootschap gebracht hebben, is geworden kapitaal dier vennootschap (rechtspersoon), die rechtspersoon bekostigt nu hare uitgaven uit eigen middelen en mag, altijd volgens bovenstaand stelsel, in de hoofdelijke omslagen of andere plaatselijke directe belastingen worden aangeslagen. Volgens den grond, die in bovenstaand stelsel voor de vrijstelling wordt aangegeven, zou dus deze vennootschap *niet* in den hoofdelijken omslag of andere plaatselijke directe belastingen worden aangeslagen; volgens de daar aangewezen uitzondering zou de hier bedoelde vennootschap *wel* belasting schuldig zijn, zoodat het mij onmogelijk wordt te verklaren, welke conclusie uit het geheel moet worden getrokken.

Een ander, ietwat vermakelijk argument is, dat, nu de accijnsen over 't algemeen zijn afgeschaft, eene belasting, waarin dikwijls door de zedelijke lichamen (niet de rechtspersonen in 't algemeen) werd bijgedragen, en deze veelal niet vallen onder de belastingschuldigen voor 't personeel, dat de plaats der accijnsen inneemt, deze toch ook wel iets mogen betalen, en daarom in de hoofdelijke omslagen en andere plaatselijke directe belastingen moeten worden begrepen.

Over de juistheid van dit argument zal ik niet oordeelen,

Reeds vroeger deelde ik mede, dat ik mij in dit proefschrift zou bepalen tot de interpretatie der bestaande bepalingen, en hierdoor ben ik in de noodzakelijkheid, utiliteits- of billijkheidsgronden te laten rusten, hoewel mij de redeneering: «Rechtspersonen moeten thans in eene directe belasting betalen, omdat zedelijke lichamen vroeger in eene indirecte belasting bijdroegen, een belasting die zeker niet om hare deugdelijkheid is afgeschaft,» buitengewoon zonderling toeschijnt.

En thans kom ik tot het meer juridische argument, hetwelk den leden van den gemeenteraad van Sneek moest duidelijk maken, dat rechtspersonen in de hoofdelijke omslagen en andere plaatselijke directe belastigen moeten worden aangeslagen.

De vrijstelling der rechtspersonen, zoo wordt zeer angstvallig gevraagd, zou die niet in strijd zijn met art. 172 van de grondwet?

Met de behandeling,ook van deze vraag kan ik kort zijn.

Zeker, vrijstelling van rechtspersonen kan strijden met de bepalingen der grondwet, doch van die vrijstelling kan hier geen sprake zijn. Elke uitzondering of vrijstelling van den regel der belastingwet, hetzij bij wege van dispensatie van uitvoering, hetzij in de wet zelve ten gunste van bepaalde personen of lichamen opgenomen, is een privilegie, dat de grondwet verbiedt,

omdat gelijkheid van plicht een beginsel is van de belastingen. Dit is m. i. de algemeene beteekenis van van art. 172 G. W.

De vrijdommen in sommige belastingswetten aan instellingen, aan fabrikanten en anderen geschonken, zijn echter, zoo zegt Mr. Thorbecke, Aant. II pg. 235, niet met dat beginsel in tweestrijd. Zij moeten gerekend worden door art. 172 G. W. te zijn toegelaten, als gegrond op de overweging, dat de belasting niet drukken moet dáár, waar de wetgever om algemeene belangen wilde, dat de belasting niet zou geheven worden.

In het hierboven meegedeelde betoog lees ik nu wel, dat belastingschuldigen zijn *allen*, die in eene gemeente hun hoofdverblijf hebben of er verblijven, en hiermee kan ik mij uitstekend vereenigen, niet alzoo echter met de volgende zinsnede: «Hieronder zijn niet enkel natuurlijke personen begrepen, maar ook rechtspersonen.» De geheele redeneering is echter eene bijzonder in 't oog loopende petitio principii.

«Rechtspersonen zijn in de wet als belastingschuldig aangemerkt dus. . . . hunne vrijstelling zou ongrondwettig zijn». Van deze eerste zinsnede meen ik echter te moeten getuigen quod est demonstrandum.— Zij, die in bovenstaand betoog betrokken waren, schijnen dan ook

hiervan een flauw denkbeeld gehad te hebben, want, om de zaak buiten twijfel te stellen wordt er bijgevoegd: «Want als de wetgever ze had willen vrijstellen, zou hij dit uitdrukkelijk gezegd hebben».

Wanneer men een oordeel heeft, als dat, hetwelk in 't aangehaalde stukje uiting vindt, zijn de woorden «als de wetgever ze had willen vrijstellen» al zeer zonderling, vooral omdat een paar regels verder te lezen staat: «De inkomsten van rechtspersonen zijn zeker juist de bronnen waarmêe de wetgever den hoofdelijken omslag wil hebben gevoed.» Is dit juist, dan kan van vrijstelling van rechtspersonen, die uitdrukkelijk verlangd wordt, geen sprake zijn, dan zou zoodanige vrijstelling ongrondwettig zijn, omdat de inkomsten dier rechtspersonen juist de aangewezen bronnen zouden zijn om de hoofdelijke omslagen te voeden.

Ook ik houd vrijstelling van rechtspersonen voor ongrondwettig, doch enkel en alleen voor 't geval, dat er eene wet bestaat, die rechtspersonen in 't algemeen als belastingschuldigen aanmerkt; neen, een beroep op de grondwet kan alleen tot de conclusie voeren: van rechtspersonen mag geen hoofdelijke omslag geheven worden, want art. 171 G. W. zegt: «Geen belastingen kunnen worden geheven dan uit kracht eener wet,» en, aangezien er nu geene wet bestaat, die uitdrukkelijk

aan rechtspersonen de plicht om in die gem. bel. bij te dragen voorschrijft, zoo meen ik, dat het niet aangaat om door eene al te gezochte interpretatie van een paar woorden aan eene bijzondere categorie van personen, waarvan de wet niet spreekt, den plicht om belasting te betalen op te leggen.

Deze mijne opvatting wordt door verschillende bevoegde beoordeelaars gedeeld.

«Vermits de Gemeentewet alleen spreekt van hoofdelijke omslagen, etc. is het strijdig met den aard dier belastingen, daarmede ook stichtingen en zedelijke lichamen te treffen». Aldus is de korte inhoud van een advies van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland in 1869 uitgebracht. In overeenstemming hiermede adviseerden Gedeputeerde Staten van Groningen in 1873, dat ook de aanzienlijke inkomsten der kerken niet in de hoofdelijke omslagen kunnen worden aangeslagen, en dat wel onder verwijzing naar de art. 240 en 245 Gemeentewet, waar alleen sprake is van hoofdelijk, verblijven, en hoofdverblijf houden, volgens welke uitdrukkingen stichtingen en zedelijke lichamen moeten geacht worden van deze belasting te zijn uitgesloten. Ook in 1883 is nog eene gelijke beslissing gegeven door Gedeputeerde Staten van Gelderland, en tevens blijkt mij uit een extract van het register der besluiten van Ge-

deputeerde Staten van dezelfde provincie, van Woensdag 5 December 1883 n°. 56, dat Mr. Heemskerk, minister van Binnenlandsche Zaken, blijkens eene missive van 1 Dec 1883 n°. 5011, 't geheel en al met de beslissing van Gedeputeerde Staten van Gelderland eens is, en dat hij geen vrijheid vindt om de verordeningen op de heffing en invordering der plaatselijke directe belastingen te Zutfen, waar ook de rechtspersonen zouden worden aangeslagen, aan zijne Majesteit ter goedkeurig voor te dragen, daar ook naar de meening van Z. E. rechtspersonen geen belastingschuldigen zijn in den zin van art. 245 Gemeentewet.

Ik aarzel niet hier te verklaren, dat ik geheel en al instem met de beslissingen, die hier zijn meegedeeld, hoewel ik meen, dat de daarin vermelde gronden, eenige aanvulling behoeven, welke aanvulling naar mijne zinswijze niet beter geschieden kan dan door de uiteenzetting van deze twee argumenten:

1°. Dat art. 245, hetwelk de belastingschuldigen aanwijst, alleen natuurlijke personen heeft bedoeld.

2°. Dat 't strijdt met het begrip «hoofdelijke omslag,» rechtspersonen daarin aan te slaan.

Van wie, zoo is de vraag, waarop art. 245 Gemeentewet het antwoord geeft, worden de hoofdelijke omslagen of andere directe plaatselijke belastingen gehe-

ven? Van hen, zoo luidt dit art. die in eene gemeente hun hoofdverblijf of verblijf hebben.

Blijkens den zin van art. 245 worden in hen, die in de plaatselijke directe belastingen moeten bijdragen, twee faculteiten verondersteld n. l. dat ze kunnen hebben een hoofdverblijf en tevens op een andere plaats kunnen verblijven, dit is zeker iets wat voor de rechtspersonen niet geldt; bovendien het art., zooals het was geredigeerd voor 1851, merkte alleen de inwoners eener gemeente als belastingschuldig aan; nu schijnt het mij zeer bezwaarlijk toe, rechtspersonen onder de inwoners eener gemeente te rangschikken, dit zou geheel en al in strijd zijn met 't begrip, dat door deze uitdrukking wordt weergegeven.

In 1865 is nu, wel is waar, dat woord veranderd, maar hadde men een ander beginsel willen aannemen dan het in 1851 gehuldigde, hadde men willen vaststellen, dat ook rechtspersonen moesten worden aangeslagen in de hoofdelijke omslagen en andere plaatselijke directe belastingen, de wet had uitdrukkelijk van die verandering moeten spreken, doch niets van dat alles is gebeurd; niemand schijnt zelfs de mogelijkheid te hebben voorzien, dat hierover verschil van gevoelen zou ontstaan, en de geheele beraadslagingen bewijzen, dat het zelfs in niemands brein is opgekomen om de rechts-

personen onder de belastingschuldigen te rangschikken.

De heer de Laat de Kanter stelde op de tegenwoordige redactie het volgende amendement voor:

«Bij afwisselend verblijf in meer dan eene gemeente wordt, zoolang niet het tegendeel is bewezen, het hoofdverblijf geacht in de meest bevolkte dier gemeenten gevestigd te zijn.» Ook hij veronderstelde dus bij den belastingschuldige de faculteit om een afwisselend verblijf te hebben, iets wat zeker geen eigenschap is van rechtspersonen, en de heer Thorbecke antwoordde op eene door den heer van Asch van Wijck gestelde vraag: «Is bij hoofdverblijf te denken aan eene plaats, waar men niet werkelijk verblijf houdt? Zonder twijfel, mijns inziens kan men (en 't is hier de belastingschuldige, die bedoeld wordt) slechts één hoofdverblijf hebben, doch in eene andere plaats verblijven.» — Ook deze woorden meen ik te mogen rangschikken onder de bewijzen voor de stelling «dat het niet in 't minst de bedoeling der regeering geweest is om rechtspersonen onder de belastingschuldigen te rangschikken, en met deze bedoeling zijn zeker de woorden der wet niet in strijd.»

De artt. 243 en 245 spreken van hoofdelijke omslagen en andere plaatselijke directe belastingen, terwijl dit laatste art. zegt, dat daarin moeten bijdragen zij,

die in eene gemeente hun hoofdverblijf hebben of er verblijven. In de hoofdelijke omslagen en andere pl. dir. bel. kunnen dus dezelfde personen worden aangeslagen.

Ik zeide, dat het zou strijden met den aard der hoofdelijke omslagen, indien men wilde, dat deze van de rechtspersonen geheven werden, en ik meen, dat die bewering juist is, omdat de hoofdelijke omslagen nog steeds het karakter dragen van hoofdgeld (kopgeld) en niet van eene belasting op het vermogen.

In de Gem. Stem n°. 1142 wordt, wel is waar, verklaard, dat de hier genoemde belasting, hoofdelijke wordt genoemd omdat zij direct van den belastingschuldige wordt geheven, doch elk bewijs voor de juistheid van den in die woorden gezochten zin ontbreekt, trouwens door deze woorden zelfs wordt het persoonlijk karakter van den hoofdelijken omslag erkend. De hoofdelijke omslag wordt direct van den belastingschuldige geheven, zoo luidt bovenstaande verklaring. Juist daarom ook draagt zij het karakter van eene belasting op den persoon. Wel is waar wordt de draagkracht van den persoon berekend naar zijn vermogen, en dit is de grondslag, waarnaar wordt berekend de som, die hij zal moeten betalen, doch dit doet niets af aan 't persoonlijk karakter dier belasting; of zou men soms

bv. de bij de wet van 26 Mei 1870 (Stbl. 82) bedoelde belasting, die direct van de gebouwde en ongebouwden eigendommen geheven wordt, niet eene grondbelasting, maar eene belasting op datgene, wat de grond oplevert moeten noemen, omdat die opbrengst de grondslag is, waarnaar de hoegrootheid der belasting wordt afgemeten?

Het persoonlijk karakter van den hoofdelijken omslag is dan ook ten allen tijden erkend.

Onder de grafelijke regeering vindt men ze onder den naam van *heervaart gelden*, welke moesten betaald worden ter vervanging van persoonlijke diensten.

Ten tijde van Karel V bestond de capitale impositie, die over personen naar gelang van hunne bezittingen werdt omgeslagen. Ook in het K. B. van 23 December 1813 Stbl. 15 is dit persoonlijk karakter erkend.

Art. 4 van dit K. B. luidt: «Wanneer het provenu dezer, (i. e. de bij art. 1 en 2 vermelde) additionele stuivers niet toereikend mogt zijn etc. . . . . zal men de penningen van het voorschreven te kort bij voorkeur trachten te vinden door middel van een jaarlijkschen, personeelen omslag of repartitie over de in of opgezetenen der gemeenten, met inachtneming der relatieve vermogens;» en alsof deze woorden nog niet duidelijk genoeg waren, werd in een K. B. van 25 Nov.

1816 nog eens verklaard, dat de hoofdelijke omslag in art. 4 van het K. B. van 23 Dec. 1813 genoemd, is een belasting op den persoon, zooals zulks ten duidelijkste blijkt uit de tegenstelling van dezen omslag tegen de reëele belasting, waarvan in art. I wordt gesproken, en tegen de verdere belastingen, waarvan in de volgende artt. wordt melding gemaakt.

De hoofdelijke omslag droeg dus ten allen tijde het karakter van hoofdgeld, en 't is dit karakter, dat, blijkens de woorden der artt. 243 en 245 Gemeentewet, nog wordt erkend.

Hij draagt niet het karakter van eene belasting op het inkomen, wat in casu alleen dient om de draagkracht van den persoon te bepalen, en, is dit waar, het zou m. i. al een afdoend bewijs zijn voor de stelling: Rechtspersonen mogen niet in de hoofdelijke omslagen worden betrokken, het zou toch iets ongerijmds zijn van eene fictie een hoofdgeld te willen heffen.

HOOFDSTUK V.

De hoofdkwesties, waartoe art. 245 van de Gemeentewet kan aanleiding geven, zijn thans afgehandeld, en die, welke zich voordoen bij de interpretatie van de al. II, III en IV zullen in dit hoofdstuk eene geschikte plaats vinden.

Al. II. van het hier te behandelen art. luidt:

«Daarin wordt over een dienstjaar: Door hem, die niet dat geheele jaar in de gemeente zijn hoofdverblijf hield of er verbleef, slechts voor zooveel twaalfden gedeeld, als zijn hoofdverblijf of verblijf, maanden in de gemeente heeft geduurd; gedeelten van maanden voor geheele te rekenen.»

Het houden van hoofdverblijf zoowel als dat van verblijf kan ophouden op twee wijzen:

1°. Door het vestigen van hoofdverblijf of verblijf op eene andere plaats.

2°. Door 't overlijden van hem, die in eene gemeente

zijn hoofdverblijf of verblijf had, en in deze beide gevallen zal nooit meer geeischt kunnen worden, dan de betaling tot en met de loopende maand, waarin het hoofdverblijf of verblijf heeft opgehouden, terwijl het reeds voor de volgende maanden gestorte, op aanvrage zal moeten worden gerestitueerd.

Deze vrij korte beslissing verdient eenige toelichting.

Uit het vroeger reeds behandelde in Hoofdstuk I en II blijkt duidelijk, dat het al of niet belasting schuldig zijn in eene bepaalde gemeente, geheel en al afhangt van de vraag, of iemand in zoodanige gemeente zijn hoofdverblijf of verblijf heeft; die tot eene gemeente in geen dezer betrekkingen staat, is klaarblijkelijk niet belastingschuldig; van deze omstandigheid is het natuurlijk gevolg dat, wat ik reeds voorop stelde, bij 't overlijden van den belastingschuldige, door de erfgenamen restitutie kan gevraagd worden voor alle maanden, die de belastingschuldige niet meer geleefd heeft. Deze bewering is echter als onjuist gebrandmerkt, en dat wel door Mr. J. Heemskerk Az. in de «Bijdragen tot de kennis van het Staats,- Prov.- en Gem. bestuur,» Deel IV pg. 332.

De door hem geleverde beschouwing behandelt, wel is waar, de zinsnede zooals ze luidde voor 1865, doch daar de verandering, die deze heeft ondergaan, van geen invloed kan zijn op de beslissing der hier te be-

handelen kwestie, meen ik hier ter plaatse daarvan gebruik te mogen maken.

Mr. Heemskerk behandelt de vraag naar aanleiding eener kwestie, die zich in 1856/57, voordeed in den gemeenteraad te Amsterdam, toen n. l. eenige erfgenamen restitutie vroegen van den door den erflater reeds vooruit betaalden hoofdelijken omslag, omdat zij meenden, dat overlijden gelijk stond met vertrekken; die restitutie werd gegeven en dat wel, vlg. Mr. H., ten onrechte.

1°. Zoo redeneert Z. W. E. G., de hoogstaangeslagene, die de volle belasting betaalt overeenkomstig het cohier, betaalt niets anders dan wat hij schuldig is; eene condictio indebiti kan uit die betaling niet voortvloeien.

2°. De wetten omtrent 's Rijks directe belastingen maken geen melding van restitutie wegens overlijden. De wetgever schijnt dergelijke verminderingen dus niet te hebben gewild.

3°. Het vertrek uit de gemeente en de ophouding van 't verblijf aldaar is de titel, waarop de restitutie gevraagd wordt. Zij scheppen zich zelven dien titel en zij erlangen, blijkens de motieven der wet, vrijstelling, omdat zij elders belastingschuldigen worden.

Het komt mij voor, dat de hierboven weergegeven argumenten niet van dien aard zijn, dat ze voor weerlegging geheel ongeschikt zijn. Het eerste argument

zou ontegenzeglijk juist zijn, wanneer 't vast stond, dat énkel de aanslag voor 't geheele jaar, voor den aangeslagene eene geheel ondeelbare verbintenis daarstelde; het geheele bedrag waarvoor iemand wordt aangeslagen is niet a priori verschuldigd. Meestal zelfs geschiedt de betaling in termijnen, die niet ingevorderd kunnen worden voordat de vervaldag daar is. Maar er is nog eene andere omstandigheid, waarvan afhangt of men een geheel jaar in eene gemeente belastingschuldig is of niet, nl. of men dat geheele jaar in de gemeente zijn hoofdverblijf of verblijf heeft gehad. Neemt men dit nu aan, dan moet men zeker toestemmen, dat voor de maaaden, die nog verloopen zijn na iemands dood, eene onverschuldigde betaling heeft plaats gehad. Art. 1395 B. W. toch zegt: «Hetgeen zonder verschuldigd te zijn betaald is, kan terug gevorderd worden,» zonder daarbij te onderscheiden de omstandigheid, dat de grond van dat niet verschuldigd zijn eerst na de betaling is ontstaan.

Dat de wetten omtrent 's Rijks belastingen geen melding maken van restitutie wegens overlijden, geeft Mr. Heemskerk aanleiding tot de meening, dat de wetgever dergelijke vermindering niet zou hebben gewild. Gaarne schaar ik mij in deze aan zijne zijde; maar heeft de wetgever voor de rijksbelasting eene dergelijke vermindering niet gewild, met betrekking tot de

hoofdelijke omslagen en andere plaatselijke directe belastingen heeft hij dit, blijkens art. 245 al. II., wel gewild; dit moge inconsequent zijn, het art. bestaat en moet worden toegepast.

Het derde argument berust m. i. op de niet verdedigde stelling, dat de aanslag voor 't geheele jaar, ook de belastingschuld voor 't geheele jaar meebrengt, behoudens de uitzondering, wanneer men eene gemeente verlaat om zich elders te vestigen. «Blijkens de motieven der wet, wordt bij vertrek, zegt Mr. Heemskerk, vrijstelling verleend, omdat men in eene andere gemeente belastingschuldige wordt.» Neen, omdat men ophoudt in eene gemeente zijn hoofdverblijf of verblijf te hebben, kan men m. i. restitutie vragen; de oorzaak, waardoor men onder de belastingschuldigen wordt opgenomen, is de omstandigheid, dat men in eene gemeente zijn hoofdverblijf of verblijf heeft, en ik geloof, dat ook in betrekking hiertoe het spreekwoord zal moeten gelden, nulla effectus sine causa; houdt de oorzaak op, welnu een gevolg kan niet meer ontstaan.

Men berekent dus de hoegrootheid der belastingschuld vlg. al. 2 naar het aantal maanden, dat iemand in eene gemeente zijn hoofdverblijf of verblijf heeft gehad. Eene vraag, die misschien velen zonderling zal toeschijnen, doch die bij verschil van opvatting tot de meest ver-

rassende resultaten kan aanleiding geven, is deze: Wat behoort men hier te verstaan onder maanden? zijn het de gewone kalendermaanden of zijn het tijdsruimten van 30 dagen? Het schijnt mij toe, dat de vraag in laatstgemelden zin moet worden beslist, en dat wel: 1°. Omdat dergelijke berekening steeds tot de meest juiste resultaten zal voeren, en 2°. Omdat dit de beteekenis is, welke men er bij 't vaststellen der bepaling aan heeft willen geven. Stel b.v. het geval, dat de Heer A. op 30 Mei te B. zijn verblijf vestigt, en op den 2den Oct. daarna die plaats weer verlaat. Hij zou in het door mij gewraakte stelsel voor 6 maanden in de belasting moeten bijdragen, terwijl hij, maakt men de rekening naar het beginsel, dat door mij wordt voorgestaan, zeker voor niet meer dan 5 maanden zou moeten bijdragen. Deze berekening stemt m. i. veel meer dan de andere overeen met het beginsel in art. 245 gehuldigd, dat n. l. het aandeel, dat men in de Hoofdel. omslagen en andere pl. dir. belastingen verschuldigd is, moet worden berekend naar den tijd, dat men in eene gemeente hoofdverblijf hield of er verbleef. Trouwens, diezelfde hier door mij gestelde vraag is ook bij de beraadslaging in 1865 ter sprake gekomen.

De Hr. v. Asch v. Wijck betoogde, dat het rekenen met kalendermaanden groote moeielijkheden en nog

grooter onbillijkheden zou teweegbrengen, en wenschte daarom van de regeering inlichtingen omtrent dat punt. Stellig waren ze niet, de inlichtingen, die gegeven werden, maar toen der regeering eene berekening werd voorgemaakt, waaruit bleek, dat men, bij een verblijf van slechts 30 dagen in eene gemeente, voor 3 maanden kon worden aangeslagen, toen antwoordde Mr. Thorbecke, dat hij 't niet zou bestaan, zoo te rekenen. Al. III van ons art. verklaart, dat hij, die geen drie maanden van het dienstjaar in de gemeente verbleef, niet bijdraagt in de hoofdelijke omslagen of andere plaatselijke directe belastingen.

Hierboven heb ik reeds als mijn gevoelen meegedeeld, dat onder maanden moeten verstaan worden tijdsruimten van 30 dagen, maar tot eene andere hier te bespreken kwestie geeft al. 3 van het art. aanleiding. Zijn in casu n. l. bedoeld drie achtereenvolgende maanden of niet? In elk geval, of men 3 achtereenvolgende maanden of niet-achtereenvolgende gedeelten van maanden in eene gemeente verblijf heeft gehad, wordt men belastingschuldig. Indien toch hier bedoeld waren drie achtereenvolgende maanden, zou die bepaling zooveel ruimte hebben gelaten om de belasting te ontduiken, dat het bestaan dier bepaling zelve van eene den wetgever onteerende dwaling zou getuigen, waardoor hij,

't geheele doel waarmeê art. 245 tot wet werd verheven, zou onmogelijk gemaakt hebben. Hij heeft er dan ook bij de wording der wet op gewezen, dat dit niet in zijne woorden, veel minder in zijne bedoeling lag. Het art., voor zoover de hier te bespreken vraag betreft, is sedert 1851 onveranderd gebleven. Toen nu over het oude art., dus ook over deze al. op den 2den Juni van het jaar 1851 de leden der Tweede Kamer geroepen werden hun gevoelen te zeggen, was het de Heer Ter Brugge Hugenholtz, die een amendement op deze al. voorstelde. Hij wenschte n. l. deze al. volgenderwijze te formuleeren: «Zij, die in eene gemeente slechts een gedeelte van het jaar, doch, hetzij achtereenvolgens of wel bij afwisseling langer dan drie maanden verblijven». Hij verwachtte van deze redactie veel heil. De min. Thorbecke verklaarde, zich tegen dat voorstel niet te zullen verzetten, doch hij achtte de voorgestelde verandering overbodig, daar het art. z. i. niet anders uitgelegd kon worden.

«Mij, zoo zeide hij, komen die woorden zeer duidelijk voor, en zoo er nu al twijfel te voorzien ware, twijfel, die men zich zoo gaarne veroorlooft op het stuk van belastingen, ik geloof, dat die twijfel geheel weggenomen zou zijn juist door de vraag van den geachten spreker en het antwoord nu door mij gegeven».

Volgens het bovenstaande moet men dus gedurende 61 dagen in eene gemeente verbleven zijn, om als belastingschuldige wegens verblijf te worden aangemerkt. (1) Meer dan twee tijdsruimten van 30 dagen zijn voldoende daar de bepaling, die we in de vorige al. aantreffen, ook op deze toepasselijk is. 't Is waar, men zou kunnen vergelijken de plaats, waar vroeger die bepaling stond, met die, welke zij thans inneemt, en dan kunnen besluiten, dat die bepaling alleen moet slaan op datgene, wat voorafgaat; men zou kunnen meenen, dat al. II geeft den algemeenen regel «men betaalt zoo-

---

(1) Dit gevoelen schijnt over niet algemeen gedeeld te worden: Onlangs nog deed 't volgende bericht in de dagbladen de rondte:

Bij de overweging van een reclame van den Heer mr. A. van Naamen van Eemnes heeft de Commissie van bijstand in het beheer der Gemeentefinanciën bevonden, dat de adressant in 1883 slechts gedurende 89 dagen alhier verblijf heeft gehouden en dus, volgens art. 245 der Gemeentewet, nog juist in de termen valt om, overeenkomstig zijn verzoek, voor dat jaar niet belastingplichtig te worden gerekend.

De reclame toetsende aan de wet, is de Commissie tot de ontdekking gekomen, dat in het 3e lid van art. 245 met de uitdrukking «maanden» ontwijfelbaar «*kalender*maanden» moet zijn bedoeld, omdat het jaar aldaar in *twaalf* deelen is verdeeld en bij een andere bedoeling van tijdvakken van *dertig* dagen, nog een *dertiende* deel (5 of 6 dagen) zou overschieten. In dat 3e lid moet de bedoeling dus zijn *kalender*maanden. Maar in het 4e lid, waar ook sprake is van «maanden», moet die uitdrukking iets anders beteekenen, namelijk *tijdvakken van dertig* dagen, daar hier de toepassing van *kalender*maanden tot onrechtvaardige en ongerijmde gevolgen zou leiden; men oordeele slechts:

Iemand verblijft in de gemeente van 1 Maart tot en met 30 Mei, dus 91 dagen, en is dus *vrij* van betaling; van 1 Jan. tot en met 31 Maart, dus 90 dagen, en is dus voor *drie* maanden belastbaar; van 2

veelmaal $^1/_{12}$ als men maanden in eene gemeente verbleef», de volgende al. is daarop een uitzondering en daarom strictissimae interpretationis. Voor deze m. i. niet zeer juiste verklaring meen ik eene andere in de plaats te moeten stellen. Al. II gebruikt het woord «maanden» en geeft, afgezien van de vraag of daardoor kalendermaanden of wel tijdsruimten van 30 dagen moeten verstaan worden, een voorschrift, hoe men moet te werk gaan bij het onderzoek der vraag, hoeveel maanden iemand in eene gemeente zijn hoofdverblijf of verblijf heeft gehad. De berekening geschiedt,

---

Maart tot en met 29 Juni, dus 120 dagen, maar slechts *twee* volle maanden en alzoo *vrij* van belasting.

Ware de slotbepaling van het 3e lid, dat gedeelten van maanden voor geheele worden gerekend, óók op het 4e lid toepasselijk, de gevolgen zouden niet minder ongerijmd zijn. Dan ware toch hij, die in de gemeente verblijft van 1 Juli tot en met 31 Aug., dus 62 dagen, *vrij* van belasting; van 31 Jan. tot en met 1 Maart, dus 30 dagen, belastingplichtig voor *drie* maanden; van 31 Jan. tot en met 1 April dus 61 dagen belastingplichtig voor *vier* maanden.

Voor *drie maanden* in het 4e lid moet derhalve, naar het gevoelen der Commissie, worden gelezen *negentig dagen*.

Het Eerste-Kamerlid, de heer mr. Van Naamen van Eemnes, smaakt dus de voldoening, zich in 1883 nog juist even door de mazen van de wet te hebben bewogen; maar, zegt de Commissie, «de onderwerpelijke reclamatie strekke opnieuw ten betooge van de dringende noodzakelijkheid, dat meergemeld art. 245 der Gemeentewet worde herzien in den zin als de Raad bij zijn adres van den 11n Dec. 1883 den Koning eerbiedig heeft verzocht».

Dat de Heer Van Naamen niet in den hoofdelijken omslag werd betrokken, ligt enkel aan de verkeerde interpretatie van «maanden» in art. 245. Neemt men 't door mij verdedigde stelsel aan, dan zou zeker de Heer Van Naamen belasting betaald hebben.

zegt al. II door: «1°. Na te gaan hoeveel *geheele* maanden van een dienstjaar iemand in bepaalde betrekking tot eene gemeente heeft gestaan; doch voor 't geval iemand in eene loopende maand heeft opgehouden zijn hoofdverblijf of verblijf op eene plaats te hebben, dan moet men dat gedeelte van de maand voor een geheele nemen.

Hoe zou 't nu te rijmen zijn, dat in al. II een voorschrift wordt gegeven omtrent de berekening der maanden, en dat direct in de volgende al. van dat voorschrift werd afgeweken? 't Komt mij voor, dat in dat geval eene uitdrukkelijke verklaring wenschelijk, ja, noodzakelijk ware geweest. Nu echter eene dergelijke verklaring van den wetgever nergens is te vinden, nu er noch in de woorden van het art. zelve, noch in de gewisselde stukken of beraadslagingen van eene dergelijke verschillende beteekenis van het woord «maand» sprake is, meen ik, dat het niet aangaat, aan een zelfde woord onder gelijke omstandigheden in 't zelfde art. voorkomende eene zoo geheel verschillende beteekenis te hechten. Die dus 61 dagen in eene gemeente is tegenwoordig geweest of verbleven, kan in de hoofdelijke omslagen of andere plaatselijke directe belastingen worden betrokken. Anders echter is het met hem, die in eene gemeente zijn hoofdverblijf heeft gevestigd; deze

toch wordt belastingschuldig, zoodra hij zijn hoofdverblijf vestigt, en hoe kort dit ook op eene bepaalde plaats moge bestaan, in elk geval zal zoo iemand moeten betalen voor den tijd, dat hij zijn hoofdverblijf in eene gemeente had. Al. III toch geldt alleen voor de verblijvers, niet voor hen, die in eene gemeente hun hoofdverblijf vestigen. Deze kwestie heeft zich o. a. eenmaal voorgedaan in den gemeenteraad van Groningen. Een der raadsleden meende, dat de hoofdverblijvers ook de bepalingen van deze al. III. zouden kunnen inroepen, en dat wel op grond der volgende overweging: Dat de bepaling, die voor de wijzigingen van 1865 voor alle verblijf gold, bij de tegenwoordige redactie onveranderd bleef. In de laatste zinsnede van art. 245 wordt, wel is waar, gezegd, dat men in zijn hoofdverblijf *steeds* in de lasten bijdraagt, doch die uitdrukking is in de wet opgenomen om de vraag te beslissen, of hij, die tijdelijk zijn hoofdverblijf verlaat, daar zoolang vrij is. Dat het woordje *steeds* die beteekenis heeft, wil ik gaarne met het Groningsche raadslid aannemen, maar 't is niet de geheele beteekenis die hier wordt weergegeven, stééds betaalt men in zijn hoofdverblijf of men er tegenwoordig is of niet, en hoe lang of hoe kort dat hoofdverblijf ook moge duren, in elk geval betaalt men voor den tijd, dat men in eene gemeente zijn

hoofdverblijf heeft gehad. Vóór de wijziging van art. 245 werd alleen gesproken van verblijven, men verbleef toen 1°. als inwoner, 2°. als verblijver. Het is duidelijk, dat toen het woordje «verbleef» sloeg op beide categorieën. Thans echter is er eene verandering in het art. gekomen, die ook eene ingrijpende verandering in de beteekenis der 3de al. heeft teweeggebracht. Thans wordt uitdrukkelijk onderscheiden: Hoofdverblijf en verblijf.

Al. 1 noemt beide afzonderlijk; in de 2de al. vindt men dezelfde onderscheiding. In de 3de al. houdt ze op, daar is alleen sprake van verblijf, hoofdverblijf wordt daar niet genoemd; volgens de letter der wet dus kan men deze al. niet op hoofdverblijf toepassen, terwijl ook m. i. uit den geest der wet blijkt, dat die toepassing niet in bedoeling van den wetgever lag. Hadde de wetgever een ander beginsel voorgestaan, hij zou het zeker hebben uitgedrukt. Al. 3 had dan moeten luiden: die geen drie maanden in eene gemeente zijn hoofdverblijf of verblijf hield; niets van dat alles heeft echter plaats gehad, terwijl eene redelijke interpretatie van de laatste al. geen twijfel op dit punt meer mogelijk maakt.

Onder alle omstandigheden betaalt men in zijn hoofdverblijf, in elk geval; welnu, hadde de wetgever hem, die minder dan drie maanden op eene bepaalde plaats

zijn hoofdverblijf hield, willen vrijstellen, dit zou geweest zijn eene uitzondering op den algemeenen regel, die zeker niet mag worden aangenomen, wanneer daarvan in de wet geen melding is gemaakt. Van veel practisch belang echter zal de oplossing dezer kwestie niet zijn; het behoort toch m. i. tot de groote zeldzaamheden, dat iemand, die zijn hoofdverblijf op eene bepaalde plaats vestigt, voor dat drie maanden verloopen zijn dit hoofdverblijf reeds weer naar eene andere gemeente overbrengt.

Wanneer ik nu overga tot het bespreken der voorlaatste al. van art. 245, dan moet ik in de eerste plaats er op wijzen, dat in deze al. eene uitdrukking voorkomt, die mij niet consequent en tevens geheel onverklaarbaar toeschijnt, zoo hier niet aan eene onachtzaamheid mag worden gedacht. Zien we de betrekkingen, waarin men tot een gemeente moet staan om als belastingschuldig te worden aangemerkt door 't geheele art. vermeld onder de namen van «hoofdverblijf en verblijf», in deze al., waar het eene vrijstelling geldt, wordt het woord vertoeven gebruikt. Voor dat verschil van uitdrukking bestaat geen grond, en ik aarzel dan ook niet te verklaren, dat het woord «verblijven» in de overige zinsneden en «vertoeven» in deze volmaakt dezelfde beteekenis hebben, en dat we dit woord enkel te danken

hebben aan de omstandigheid, dat deze al. uit een vroeger ontwerp, en dat wel na de eindconclusie der Commissie van rapporteurs, door de regeering werd overgenomen.

In de beraadslagingen vinden we niets, wat over de beteekenis dezer zinsnede eenig licht kan verspreiden.

Door de afdeelingen werd de invoeging dezer zinsnede voorgesteld; dit voorstel werd door de regeering overgenomen en is wet geworden, zonder dat iemand hier omtrent eenige inlichting wenschte.

Blijkens het eindverslag verlangde men de toevoeging dezer al. vooral om de leden der Staten-Generaal, die niet in de hoofdstad woonden, voor aanslag aldaar te beveiligen.

Twee omstandigheden nu zijn noodig om de vrijstelling van deze al. te kunnen inroepen.

1°. Dat men vertoeve buiten zijn hoofdverblijf.

2°. Dat men vertoeve in eene gemeente ter waarneming eener openbare betrekking.

Buiten zijn hoofdverblijf, zegt de wet, zoodat deze uitzondering niet toepasselijk is op hem, die in de plaats, waar hij ter waarneming eener openbare betrekking wordt geroepen, zijn hoofdverblijf vestigt. Het vertoeven moet echter plaats hebben ter waarneming eener openbare betrekking, zoodat hij, die buiten den tijd, dien hij

ter waarneming zijner betrekking toch in die gemeente doorbrengt, de vrijstelling van deze al. niet kan inroepen. Bij sommigen is de vraag gerezen, of b.v. de leden der Staten-Generaal, indien zij te 's Hage vertoeven van den derden Dinsdag af in September tot op 't oogenblik dat het zittingsjaar gesloten wordt, niet onder de omslagplichtigen vallen.

Het antwoord op deze vraag hangt geheel en al af van de omstandigheden.

Wanneer een lid der Staten-Generaal al dien tijd in de residentie heeft moeten vertoeven om de plichten, die als lid der Staten op hem rusten, te kunnen vervullen, dan zie ik niet in, waarom hij niet voor 't geheele jaar de vrijstelling in deze al. verleend zou kunnen inroepen; werd echter op sommige tijden zijne tegenwoordigheid in de residentie niet geeischt door zijne kwaliteit van Kamerlid, dan zou hij zeker, indien hij minstens drie maanden van het dienstjaar in dien toestand te 's Hage vertoeft, als belastingschuldig moeten worden aangemerkt. Waarneming eener openbare betrekking buiten het hoofdverblijf is de grond, waarop de vrijstelling wordt verleend. Welnu, wordt de tegenwoordigheid van een persoon niet door zijne betrekking geeischt, de grond der vrijstelling en dus ook de vrijstelling zelve, moet voor hem ophouden. Houdt men

deze twee punten in 't oog, dwalen bij de toepassing van deze zinsnede is niet mogelijk, daar het antwoord op de vraag: «Heeft iemand niet anders dan ter waarneming eener openbare betrekking buiten zijn hoofdverblijf vertoefd?" ook tevens zal uitmaken of, iemand de vrijstelling in deze al. verleend, kan inroepen.

STELLINGEN.

I.

Burgemeester en Wethouders hebben de bevoegdheid, de ambtenaren van den burgerlijken stand te benoemen; ze zijn echter gehouden, hunne keuze te doen uit de leden van den raad en den burgemeester.

II.

De jure constituendo verdient het afkeuring, den Nederlandschen rechter de vrijheid te laten om de toepassing eener met de grondwet strijdende wet te weigeren.

III.

Bij eene eventueele herziening der wet van 1 Maart 1815, behoort de bepaling «dat de Zondag als algemeene rustdag moet worden aangemerkt» behouden te worden.

IV.

Onder «besloten plaatsen» in art. 167 van de Grondwet van 48, moeten verstaan worden al die plaatsen, tot welke men van den openbaren weg geen vrijen toegang heeft.

V.

Rechtspersonen mogen, jure constituto, niet in de hoofdelijke omslagen of andere directe plaatselijke belastingen worden betrokken.

VI.

Een minderjarige, die niet in de plaats woont, waar zijn voogd domicilie heeft, moet de directe plaatselijke belastingen betalen op de plaats van zijne werkelijke woning.

VII.

Onder maanden in art. 245 Gemeentewet moet steeds verstaan worden eene tijdsruimte van 30 dagen.

VIII.

Pachtsommen moeten in 't algemeen eerst dan als «vruchten» worden aangemerkt, wanneer ze opeischbaar zijn.

IX.

Door 't verwerpen van een der legitimarissen kan de legitieme portie der andere legitimarissen grooter worden.

X.

De legataris verkrijgt (wanneer 't een onvoorwaardelijk legaat geldt) van den dood af des erflaters den eigendom der gelegateerde zaak.

XI.

Eene akte, waarbij de ouder aan een zijner kinderen zekere goederen verkoopt, tegen eene zekere daarbij bepaalde praestatie, in plaats van een in geld uit te keeren koopprijs, is niet te beschouwen als eene gesimuleerde schenking.

XII.

Den handelsreiziger ter verkoop uitgezonden moet volgens ons recht in den regel de macht om den koopprijs van het verkochte te ontvangen worden ontzegd, indien de bevoegdheid daartoe hem niet uitdrukkelijk is toegekend.

XIII.

Het Handelswetboek moest de openbaarheid voorschrijven der aan de handelsgevolmachtigden verleende volmacht.

XIV.

De failliet verliest het beheer zijner goederen op den dag, waarop 't vonnis van faillietverklaring wordt uitgesproken.

XV.

De verjaring der actiën begint volgens ons recht eerst te loopen op het oogenblik der Rechtsverletzung.

XVI.

De rechter mag niet ambtshalve de verliezende partij in de kosten veroordeelen.

XVII.

Onder den rechter bedoeld in art. 439 strafvordering mag niet, zooals de H. R. arr. 27 April 1841 aanneemt, worden verstaan de rechter-commissaris.

XVIII.

Het misdrijf moet geacht worden daar gepleegd te zijn, waar de dader zich bevond, toen hij die handelingen verrichtte, welke met het gevolg, het misdrijf daarstellen.

XIX.

Het is wenschelijk, dat in strafzaken ook voor misdrijven het vonnis door eenen alleen sprekenden rechter worden uitgesproken.

XX.

Het ware billijk, dat bij gedeeltelijke betaling van boete, waartoe iemand bij rechtelijk vonnis veroordeeld is, eene evenredige vermindering der subsidiaire gevangenisstraf werd toegestaan.

XXI.

Het is niet wenschelijk, dat aan den zich in voorloopige hechtenis bevindende reeds tijdens de instructie voor de RC. een rechtskundig raadsman worde toegestaan.

XXII.

Lettende op de woorden van Henry George (in zijn werk Vooruitgang en Armoede, toenemend gebrek bij klimmenden rijkdom. Hoe te verklaren? Hoe te genezen? p. g. 227). «Als ik zeg, dat de loonen dalen als de grondrente stijgt, dan beweer ik niet, dat de hoeveelheid rijkdom door de arbeiders verkregen als loon noodwendig kleiner is, maar dat de verhouding, waarin het loon tot de geheele opbrengst staat, geringer is. Deze verhouding, kan verminderen, terwijl de hoeveelheid dezelfde blijft of zelfs toeneemt» blijkt ons, dat om den werkelijken invloed van een voortdurend stijgende grondrente op de welvaart der arbeiders na te gaan, steeds op die mogelijkheden het oog moet gehouden worden.

XXIII.

Aangezien zulks in 't werk van Henry George niet is in acht genomen, is diens betoog in hoofdzaak als mislukt te beschouwen, en is volkomen onbewezen ge-

bleven de bewering : «De reden, waarom de vermeerdering van het voorbrengend vermogen de loonen niet verhoogt is deze, dat die vermeerdering de waarde van den grond opdrijft.

De grondrente slokt de geheele winst in, en de armoede begeleidt den vooruitgang» (pg. 235).

XXIV.

De stelling op pg. 235 door George verkondigd is niet alleen geheel onbewezen, maar zelfs met de feiten in strijd.